Concept Lokaal Programmaplan Nationaal Programma Groningen

Gemeente Groningen

CONCEPT

Inleiding

Voor u ligt het lokale programmaplan Nationaal Programma Groningen van de gemeente Groningen. Dit programmaplan maakt onderdeel uit van het Nationaal Programma Groningen. Hierin zetten we uiteen op welke wijze de gemeente Groningen vanuit haar lokale trekkingsrecht bijdraagt aan het versterken van de brede welvaart van onze inwoners. Vanzelfsprekend doen we dit binnen de spelregels van het Programmakader en de inhoudelijke focus van de Hoofdlijnen van het Nationaal Programma Groningen.

In oktober 2018 spraken Rijk en regio af een Nationaal Programma Groningen vorm te geven. Aanleiding voor dit programma is de complexe problematiek als gevolg van de gaswinning. Waar Nederland lang heeft geprofiteerd van de Groningse gaswinning ervaart de regio de lasten. Lasten die bovenop bestaande uitdagingen rondom onder andere krimp, arbeidsmarkt, klimaat en energietransitie komen. Deze unieke combinatie van opgaven zijn door het Rijk erkent met het beschikbaar stellen van een startkapitaal van 1.15 miljard voor het Nationaal Programma Groningen. Met dit programma werken we aan de toekomst.

Het startkapitaal creëert momentum voor oplossingen en kansen in het gebied gericht op het versterken van de brede welvaart van alle Groningers. Die oplossingen en kansen beginnen bij het aanbrengen van samenhang en integraliteit. Opgaven op het gebied van krimp en vergrijzing worden in integrale stads- en dorpsvernieuwing kansen voor toekomstbestendig wonen en het bevorderen van een gezonde leefstijl. Kansen die de regio biedt als koploper energietransitie geven richting aan oplossingen voor onze klimaatopgave. En arbeidsmarktproblematiek verbinden we aan kansen op het gebied van vakmanschap, toerisme en het versterken van onze kenniseconomie.

Voor de gemeente Groningen ligt de prioriteit bij het realiseren van een plus op de versterkingsoperatie middels wijk- en dorpsvernieuwing. In dit lokale programmaplan werken we dan ook aan het bieden van perspectief aan dat gebied van onze gemeente waar de lasten van de gaswinning dagelijks worden gevoeld. Dit betreft bovenal het gebied van de voormalig gemeente Ten Boer. Maar ook de Groninger wijken Beijum en Lewenborg kennen forse schades zonder zicht op versterking gekoppeld met stevige sociale opgaven. Voor deze gebieden zijn integrale vernieuwingsprogramma opgesteld. Maar het bieden van perspectief vergt meer dan een verbetering van de directe leefomstandigheden en omgeving. We verstevigen ons koploperschap in de energietransitie, versterken onze kenniseconomie en arbeidsmarkt en zien kansen op het gebied van klimaatadaptatie en natuurontwikkeling. Zo dragen wij bij aan alle ambities van het Nationaal Programma Groningen.

Het Nationaal Programma Groningen is pas geslaagd als Groningers weer vertrouwen hebben in de toekomst. We zetten samen de schouders eronder. Met inwoners, overheden, kennisinstellingen, bedrijven en andere organisaties gaan we de brede welvaart van de Groningers structureel verbeteren.

Kop d’r veur!

Het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Groningen

CONCEPT

Inhoud

Inleiding 2

Samenvatting 4

Leeswijzer 7

Programmaplan gemeente Groningen 8

1. Hoofdlijnen Nationaal Programma Groningen 10

2. Programma Versterken & Vernieuwen 2020-2030 14

3. Wijkvernieuwingsprogramma Beijum en Lewenborg 33

Uitvoering 49

1. Uitvoeringsprogramma Versterking en Vernieuwing 49

2. Uitvoeringsprogramma Wijkvernieuwing Beijum – Lewenborg 49

3. Projecten binnen hoofdlijnen 50

Financiën 51

Bijlagen 53

CONCEPT

Samenvatting

Nationaal Programma Groningen tot nu toe

In oktober 2018 spraken Rijk en regio af een Nationaal Programma Groningen vorm te geven. De complexe problematiek rondom de gaswinning zijn door het Rijk erkend met het beschikbaar stellen van een startkapitaal van 1.15 miljard met een looptijd van 10 jaar voor dit Nationaal Programma Groningen. Sinds oktober 2018 is de bestuursovereenkomst ondertekend, het programmakader vastgesteld en zijn de middelen toebedeeld aan gemeenten in het aardbevingsgebied en de provincie Groningen. Deze besluiten zijn genomen door alle gemeenteraden in het aardbevingsgebied en Provinciale Staten. Gezamenlijk vormen ze de techniek van het Nationaal Programma Groningen. Naast deze techniek is in 2018 ook al begonnen met uitvoering. In 2018 met het bestemmen van de eerste 50 miljoen euro aan projecten. In 2019 met het verlenen van een voorschot op de nog vast te stellen trekkingsrechten van 15 miljoen aan iedere gemeente en aan de provincie.

Financieel overzicht gemeente Groningen

Budget gemeente Groningen.		62.280.000
Reeds bestemt in		
2018:	Strategische verwervingen Ten Boer	1.530.000
2019:	Eerste fase dorpsvernieuwing Ten Boer, Ten Post en Woltersum	15.000.000
2019:	Emotionele en sociale ondersteuning (aardbevingscoach)*	387.500
2020:	Programmakosten**	400.000
Totaal		17.317.500
Beschikbaar (afgerond)		45.000.000

*Onderdeel van een regionaal programma voor emotionele en sociale ondersteuning met 50% cofinanciering vanuit het Rijk.
**Deze zijn vrij te besteden

De toedeling middelen bepaalt het trekkingsrecht van de gemeente Groningen tot 2023 op 40.5 miljoen euro met de garantie aanspraak te hebben op minimaal 50% van dit bedrag na 2023. Daarmee bedraagt het trekkingsrecht van de gemeente Groningen minimaal 60.75 miljoen euro. Omdat in 2018 en 2019 reeds is begonnen met de uitvoering van de eerste projecten heeft dit effecten op ons trekkingsrecht en de mogelijkheden daarbinnen. In 2018 is 1.53 miljoen euro gereserveerd voor leefbaarheidsprojecten in de voormalig gemeente Ten Boer. Dit bedrag valt buiten de toedeling middelen en wordt bij het lokale trekkingsrecht opgeteld. Daarmee bedraagt het budget in totaal minimaal 62.280.000 euro met een looptijd van 10 jaar. Reeds 17,3 miljoen euro is al bestemd. Dit betreft de eerdergenoemde 1.53 miljoen voor leefbaarheid in de voormalig gemeente Ten Boer, de bijdrage voor sociale en emotionele ondersteuning en het voorschot van 15 miljoen welke in 2019 is aangevraagd voor de eerste fase dorpsvernieuwingsprojecten in Ten Boer, Ten Post en Woltersum. Daarnaast is er voor 400.000 euro programmakosten gereserveerd.

Programmaplan gemeente Groningen

De basis van het voorliggende programmaplan bestaat uit drie gereserveerde budgetten:

Budget	Omschrijving	Middelen
Versterking & Vernieuwing Ten Boer	Dorpsvernieuwing in voormalig gemeente Ten Boer	31.530.000*
Wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg	Integrale wijkvernieuwing met aandacht voor fysieke en sociale opgaven	20.000.000
Projecten binnen hoofdlijnen	Budget voor projecten die bijdragen aan de doelen van het Nationaal Programma Groningen.	10.000.000

*inclusief de reeds bestemde middelen

Het betreft hier reserveringen met ruimte voor flexibiliteit zowel binnen als tussen de budgetten. Dit is noodzakelijk gezien de looptijd van het Nationaal Programma Groningen. Om in te kunnen blijven spelen op toekomstige ontwikkelingen, kansen te kunnen benutten en tegenslagen op de kunnen vangen moet het mogelijk zijn af te wijken.

Vernieuwen & Versterken Ten Boer

CONCEPT

Met de besluitvorming rond het voorschot van 15 miljoen is vastgesteld dat de prioriteit ligt bij het realiseren van een plus op de versterkingsoperatie in de voormalig gemeente Ten Boer. Gezien de fysieke omvang en sociale en emotionele impact van aardbevingen ten gevolge van de gaswinning staat dit gebied voor een grote opgave. Gezien de opgave is een reservering van in totaal 31.53 miljoen gerechtvaardigd.

Programmalijn	Omschrijving	Middelen
Vertrouwen in herstel	We richten een ondersteuningsfonds in voor speciale gevallen.	1.000.000
Versterken sociale basis	Ieder dorp krijgt de beschikking over flexibel budget.	2.000.000
Goed wonen voor iedereen	We investeren in levensloopbestendig maken van woningen, nieuwe woonvormen en onderzoeken financieringsmogelijkheden.	2.500.000
Aantrekkelijke leefomgeving voor dorp en stad	Met revolverende middelen verzilveren kansen in de versterkingsoperatie en investeren in onder andere recreatieve infrastructuur	7.500.000
Duurzaam en toekomstgericht	De dorpen van Ten Boer zijn ambitieus in de energietransitie. Met het Nationaal Programma Groningen ondersteunen we ze	2.000.000
Reeds bestemd		16.530.000
NPG bijdrage		31.530.000

Wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg

De oostelijke wijken Beijum en Lewenborg liggen in het aardbevingsgebied. Er zijn dan ook fikse schades en onzekerheid. Tegelijk kampen beide wijken met sociale opgaven op het gebied van jeugd en intergenerationele armoede. Met het Nationaal Programma Groningen kunnen we met incidentele middelen een structurele positieve bijdrage realiseren op het gebied van armoede, jeugd en toekomtbestendig wonen. Gezien de noodzaak om tot toekomstbestendige wijken te komen en intergenerationele armoede te doorbreken is een indicatief budget van 20 miljoen gerechtvaardigd.

Programmalijn	Omschrijving	Middelen
Gezonde en kansrijke generatie	We zetten o.a. in op het bieden van een kansrijke start en onderzoeken een verlengde schooldag	5.000.000
Toekomst met perspectief	O.a. het uitbreiden van coachingstrajecten, versterken digitale- en taalvaardigheden ondersteunen Oude Bieb	5.000.000
Versterken sociale basis	We stellen wijkbudgetten in en versterken de functies van accommodaties	1.000.000
Levensloopbestendige wijk	We gaan o.a. woningen transformeren en onderzoeken nieuwe woonzorgconcepten	3.250.000
Aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk	We versterken openbaar groen, maken aantrekkelijke winkelpleinen en versnellen de energietransitie	10.500.000
Cofinanciering		4.890.000
NPG bijdrage		19.860.000

Naast de dorpsvernieuwing in de voormalig gemeente Ten Boer en de wijkvernieuwing in Beijum-Lewenborg onderzoeken we mogelijkheden voor investeringen in de MEER-Dorpen (Middelbert, Engelbert, Euvelgunne en Roodehaan). Dit doen we in samenhang met geplande investeringen en ontwikkelingen om zo een plus te realiseren op het voorzieningenniveau.

Kansen MEER-dorpen	We onderzoeken mogelijkheden om in samenhang met andere investeringen een plus te realiseren op het voorzieningenniveau in de MEER-dorpen	p.m.
Cofinanciering		p.m.
NPG bijdrage		p.m.

Projecten binnen hoofdlijnen Nationaal Programma Groningen

De hoofdlijnen van het Nationaal Programma Groningen vormen de basis van alle programmaplannen. Deze hoofdlijnen omvatten thema's als onderwijs, toekomstbestendige bedrijvigheid, energietransitie, stads- en dorpsvernieuwing, bereikbaarheid, gezondheid en het versterken van het landschap. Gezien de regionale functie van de stad Groningen reserveren we significant budget voor, het cofinancieren van, projecten die binnen deze hoofdlijnen maar buiten de vernieuwingsprogramma's vallen. Met het reserveren van 10 miljoen dragen we bij aan het toekomstperspectief van de regio.

Project	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering
Inpassing zonthermie Dorkwerd	Met de inpassing van het zonthermie project Dorkwerd wordt een tweede duurzame bron aan het warmtenet toegevoegd	2.000.000	7.600.000

CONCEPT

Totaal		2.000.000	7.600.000
Beschikbaar budget		8.000.000	

Samenhang en samenwerking binnen het Nationaal Programma Groningen
Binnen het Nationaal Programma Groningen trekken we samen op met de gemeenten die voor eenzelfde versterkings- en vernieuwingsopgave staan en met de provincie die zich primair richt op het bieden van perspectief op bovenlokale thema's als economie en toerisme en recreatie. Door kennis en ervaring uit te wisselen worden programma's en projecten beter en cofinanciering mogelijk. Waar mogelijk formuleren we gezamenlijk projecten en implementeren we dezelfde aanpak.

CONCEPT

Leeswijzer

Sinds de start van het Nationaal Programma Groningen zijn er een aantal bepalende documenten vastgesteld. Hier lichten we kort toe hoe deze zich tot elkaar en tot dit lokale programmaplan verhouden. Ten eerste is in september 2019 door alle gemeenteraden in het aardbevingsgebied en Provinciale Staten het Programmakader vastgesteld. Dit programmakader bevat de spelregels voor het Nationaal Programma Groningen. Deze spelregels bestaan uit de doelen van het programma en de randvoorwaarden waaraan programmaplannen en projecten moeten voldoen. De doelen zijn hieronder gevisualiseerd. Iedere deelnemende overheid heeft een trekkingsrecht en stelt op basis hiervan binnen het kader een programmaplan op. Gemeenten maken lokale programmaplannen, de provincie een thematisch programmaplan dat focust op regionale opgaven en kansen. Alle programma's en projecten worden getoetst aan de doelen en randvoorwaarden uit het programmakader. Naast het programmakader zijn er Hoofdlijnen Nationaal Programma Groningen opgesteld. Deze hoofdlijnen geven inhoudelijke focus aan alle programmaplannen. Daarmee bewaren we samenhang tussen de programmaplannen van de verschillende gemeenten en provincie. Tezamen vormen het programmakader, de hoofdlijnen en alle programmaplannen het Nationaal Programma Groningen.

Het lokale programmaplan van de gemeente Groningen bestaat uit drie inhoudelijke onderdelen: (1) de hoofdlijnen Nationaal Programma Groningen en de lokale inkleuring daarvan, (2) het programma versterken en vernieuwen Ten Boer en (3) het wijkvernieuwingsprogramma Beijum – Lewenborg. Deze drie onderdelen hebben een andere oorsprong en bevinden zich in verschillende fasen. De hoofdlijnen en lokale inkleuren komen voort uit de ambities van het Algemeen Bestuur van het Nationaal Programma Groningen en de daar uitgesproken wens tot samenhang. Het programma versterken en vernieuwen Ten Boer is, naast de al lopende projecten, de eerste formulering van de opgaves in het hele gebied als basis voor de verdere uitwerking met de dorpen. Het wijkvernieuwingsprogramma Beijum-Lewenborg is het verst uitgewerkt omdat in Beijum al gestart is met wijkvernieuwing. Het Nationaal Programma Groningen zetten we in om daar in inhoudelijke plus te realiseren en uit te breiden naar Lewenborg.

CONCEPT

Programmaplan gemeente Groningen

Ons programmaplan is opgebouwd aan de hand van de door het door het Nationaal Programma Groningen opgestelde hoofdlijnen. Wij dragen vanuit ons lokale programmaplan bij aan alle hoofdlijnen. Dit doen wij lokaal in de vernieuwingsprogramma's voor de dorpen van de voormalig gemeente Ten Boer en in de wijken Beijum en Lewenborg. Ook buiten deze programma's dragen we bij door samen met de andere overheden op regionale thema's projecten te formuleren. Voor de gemeente Groningen staan drie principes centraal:

- Onze prioriteit is het bieden van perspectief voor dat deel van de gemeente Groningen wat binnen het aardbevingsgebied valt.
- We zoeken continue naar het juiste schaalniveau op structureel effect te bereiken: lokaal signaleren we opgaven en adresseren we op het juiste schaalniveau. Vaak is dat lokaal maar op bepaalde thema's zoals bijvoorbeeld arbeidsmarkt, energietransitie en natuurontwikkeling juist regionaal als samenwerking tussen een aantal gemeenten of provinciaal.
- Dit is een programma van en voor Groningers dus op welk schaalniveau of in welk gebied we programma's opstellen en projecten uitvoeren doen we dit samen met inwoners en belanghebbende.

Het eerste principe is wat ons betreft evident. Op die plekken waar versterkt moet worden en waar forse schades zijn gaan we werken aan perspectief. In die gebieden liggen ook sociale opgave die middels wijk- en dorpsvernieuwing geadresseerd moeten worden. Dit geldt voor de dorpen van de voormalig gemeente Ten Boer en voor de wijken Beijum en Lewenborg. Ook voor de MEER-dorpen onderzoeken we passende mogelijkheden die het nationaal programma kan bieden om in samenhang met andere gemeentelijke investeringen een plus op het voorzieningenniveau te realiseren. Het tweede principe behoeft wat verdere toelichting. Met het Nationaal Programma Groningen proberen we structureel effect te bereiken met incidentele middelen. Daarvoor is adresseren van opgaven op het juiste schaalniveau van belang. Zo brengen we samenhang in de aanpak van gemeenten en provincie en borgen we het delen van kennis in de regio. Concreet onderscheiden we drie niveaus: lokaal, regionaal en provinciaal. Lokaal signaleren gemeenten opgaven die baat kunnen hebben bij een regionale aanpak waarbij een twee of meer gemeenten samenwerken met stakeholders en het Rijk. Tegelijk is het noodzakelijk dat de provincie op bepaalde terreinen regie voert over de lokale invulling. Door afstemming tussen gemeenten, provincie en Rijk gefaciliteerd door het programmabureau Nationaal Programma Groningen zorgen we voor een aanpak op de juiste schaal. Het derde principe vormt de basis van dit programma en de uitwerking ervan in projecten de komende jaren. Dit doen we met inwoners, betrokkenen en belanghebbende. Hier worden we niet alleen op getoetst door het bestuur van het Nationaal Programma Groningen maar is de ruggengraat van ons programma.

Financieel Kader

Voordat we verder de inhoud in gaan maken we duidelijk welke middelen we hiervoor hebben. De middelen van het Nationaal Programma Groningen zijn verdeeld over trekkingsrechten. Er is besloten niet meteen alles te bestemmen maar tot 2023 50% van de middelen beschikbaar te stellen. In 2023 wordt geëvalueerd en de overige 50% bestemd. Bij deze herijking geldt dat voor iedere gemeente in ieder geval 50% van het bedrag uit de eerste periode ook in de tweede periode beschikbaar komt. Tot 2023 bestaat het trekkingsrecht van de gemeente Groningen uit 40 miljoen euro. Voor de gehele looptijd van het Nationaal Programma Groningen betekent dit een trekkingsrecht van in ieder geval 60 miljoen euro. Omdat wij langjarig (structureel) bij willen dragen aan de doelen van het Nationaal Programma Groningen is dit programmaplan opgesteld binnen een financieel kader van 60 miljoen euro.[1] Dit trekkingsrecht delen we op in drie gereserveerde budgetten:

- Budget dorpsvernieuwing Ten Boer ad. 30 miljoen
- Budget wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg ad. 20 miljoen

[1] De bedragen in deze paragraaf zijn afgerond. Zie voor gedetailleerde uiteenzetting van de financiën vanaf pagina 45.

CONCEPT

- Budget voor projecten binnen de hoofdlijnen Nationaal Programma Groningen ad. 10 miljoen

Met het reserveren van deze budgetten geven we enerzijds financiële zekerheid aan de vernieuwingsprogramma's voor langjarige inzet om brede welvaart van de inwoners van deze gebieden structureel te verbeteren. Anderzijds behouden we flexibiliteit om in te kunnen spelen op toekomstige ontwikkelingen binnen het Nationaal Programma Groningen door significant budget te reserveren voor projecten buiten de vernieuwingsprogramma's. Dit doen we om ruimte te houden voor samenwerking met onze partners in het Nationaal Programma Groningen en met de uitkomsten van Toukomst. Ook binnen de vernieuwingsprogramma's kiezen we ervoor om nu budget te reserveren maar nog niet te verbinden aan specifieke projecten. De uitvoering van deze programma's kost veel tijd en inspanning van inwoners, stakeholders en de gemeente. We willen gedurende de looptijd van het Nationaal Programma Groningen samen met de bewoners en stakeholders onze doelen en ambities vertalen naar projecten. Reserveringen zijn daarmee indicatief en er is flexibiliteit binnen en tussen de verschillende reserveringen. Zo houden we ruimte om bijvoorbeeld kansen die zich in de MEER-dorpen voordoen te benutten. Deze aanpak heeft als voordeel dat we gezamenlijk middelen kunnen stapelen: lokaal en thematisch maar ook regiodeal gelden, andere rijksbijdragen en private middelen. Het is immers het Nationaal Programma Groningen.

Doelstellingen, monitoring en rapportage

Het doel en de ambities van het Nationaal Programma Groningen zijn in het programmakader duidelijk beschreven. In dit lokale programmaplan staat hoe de gemeente Groningen haar lokale middelen inzet om deze doelen en ambities bij te dragen. De ambities en doelstellingen uit het programmakader zijn dezelfde als de doelen en ambities in het lokale programmaplan. Ze vormen dan ook de basis voor de monitoring van de effecten. We gaan langjarig substantiële middelen investeren en daar passen meetbare en afrekenbare doelen en indicatoren bij.

Deze monitoring en rapportage vindt in eerste instantie plaats in opdracht van het programmabureau Nationaal Programma Groningen. Zij gaan monitoringsinformatie op de in het programmakader beschreven doelstellingen en indicatoren gebruiken om te zien of we onze ambities waarmaken. Het programmabureau maakt jaarlijks een effectrapportage, de eerste in 2021. In de effectrapportage wordt ingegaan op Brede Welvaart, imago, de vier centrale doelstellingen en de onderliggende indicatoren. In ons lokale programmaplan werken we met enkele aanvullende doelstellingen en indicatoren. We zijn in gesprek met de Aletta Jacobs School of Public Health (AJSPH) om daar aanvullende monitoring en rapportage te organiseren. De AJSPH is tevens betrokken bij de monitoring vanuit het programmabureau.

CONCEPT

1. Hoofdlijnen Nationaal Programma Groningen[2]

Het structureel verbeteren van de brede welvaart van elke Groninger en het imago van Groningen zijn de centrale doelen van het Nationaal Programma Groningen. In het programmakader staat een viertal ambities beschreven waarmee we de brede welvaart en het imago kunnen verbeteren. Dit zijn *Economie, Werken & Leren, Leefbaarheid* en *Natuur& Klimaat.* Voor elke ambitie zijn concrete en meetbare doelstellingen op basis van kwantitatieve indicatoren geformuleerd in het programmakader. Daarmee worden de effecten gemeten van de investeringen die met het nationaal programma worden gedaan.

Hoe invulling wordt gegeven aan deze ambities staat in de lokale programmaplannen van gemeenten en het thematische programmaplan van de provincie. Om samenhang te waarborgen tussen deze programma's zijn er hoofdlijnen voor het Nationaal Programma Groningen opgesteld. Deze hoofdlijnen vormen daarmee het vertrekpunt voor de verdere invulling van de lokale en het thematische programmaplan. Door in te zetten op deze onderwerpen gaan we de doelstellingen van het Nationaal Programma Groningen bereiken. Hieronder worden deze hoofdlijnen toegelicht en per hoofdlijn de inzet van de gemeente Groningen uiteengezet.

1. Van onderwijs naar kennis en vakmanschap
Je hebt geen glazen bol nodig om te voorzien dat werk er in de toekomst heel anders uit zal zien dan nu. De veranderingen hebben impact op de manier waarop je mensen bekwaam maakt én houdt voor de arbeidsmarkt en maatschappij van vandaag en morgen. In onze regio en ook binnen onze gemeente hebben we op plekken te maken met sociaaleconomische achterstanden en demografische ontwikkelingen als krimp en vergrijzing. Anderzijds hebben we een sterk groeiende stad met groeiende werkgelegenheid en zien we kansen op het gebied van energietransitie, zorg, klimaatadaptatie en toerisme & recreatie.
Met het Nationaal Programma Groningen gaan we onze sterke kenniseconomie versterken en verbinden met het vakmanschap van morgen. We hebben aandacht voor het onderwijs van de toekomst als voorbereiding op de banen van de toekomst. Dit betekent inzetten op leerconcepten waarmee we de kansen voor elke Groninger vergroten. Speciale aandacht is er voor leven lang ontwikkelen, duurzame inzetbaarheid en digitale geletterdheid. Met goed onderwijs en een passende baan krijgen Groningers de kans hun zelfontplooiing, welbevinden en gezondheid een boost te geven.

Inzet gemeente Groningen
Lokaal hebben we in de wijk- en dorpsvernieuwingsprogramma's speciale aandacht voor het voorschoolse en basisonderwijs. Naar voorbeeld van het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid ontwikkelen we een meerjarig onderwijsprogramma inclusief verlengde schooldag. Ook zetten we in op leer-werk trajecten passend bij lokale en regionale opgaven. We gaan de vakvrouwen en vakmannen van morgen opleiden. In Ten Boer onderzoeken we bijvoorbeeld mogelijkheden om het versterken van groen en de cyclus van kweken, aanleggen en onderhoud te combineren met mogelijkheden voor praktijkleren, werkervaringsplekken en een BBL-opleiding assistent hovenier. Regionaal sluiten wij aan bij het programma 'Werken aan Ontwikkeling' van het Platform Regionale Arbeidsmarkt. Dit programma biedt een samenhangend en toekomstbestendig kader voor maatregelen om tot een leven lang ontwikkelen te komen. Dit kader staat voor een effectieve regionale aanpak waarin we krachten bundelen en samenwerken. Daarnaast erkennen we het belang van samenwerking tussen de regionale opleiders en kennisinstellingen. Het Akkoord van Groningen is hiervoor het vehikel. Speciale aandacht hebben we voor de kansen die campusontwikkeling, ook voor het beroepsonderwijs, biedt. Hiervoor blijven we in gesprek met de kennisinstellingen, regionale opleiders, gemeenten, provincie en Rijk.

2. Groninger Landschap
Het landschap bindt Groningers. Het Groninger Landschap is een van de oudste cultuurlandschappen van ons land, met een rijke en zichtbare historie. Dit bijzondere landschap en de diverse natuur dragen in

[2] Dit stuk baseert zich op de concept hoofdlijnennotitie die nog vastgesteld moet worden door het algemeen bestuur NPG.

CONCEPT

belangrijke mate bij aan een nieuw perspectief voor Groningen. Wanneer we een mooi, aantrekkelijk en divers landschap als uitgangspunt nemen, biedt dit belangrijke aanknopingspunten met betrekking tot cultuurhistorie en erfgoed, natuurbehoud, kringlooplandbouw en recreatie en toerisme. Met inzet op het landschap leggen we een fundament voor een prettige leefomgeving, meer werkgelegenheid en grotere biodiversiteit. Investeren in het Groningen landschap is extra relevant, omdat de fysieke impact van grote transities op het gebied van energie, klimaatadaptatie en stads- en dorpsvernieuwing het landschap sterk beïnvloeden.

Inzet gemeente Groningen
De opgaven die impact hebben op het landschap zijn divers. In onze wijk- en dorpsvernieuwing is aandacht voor klimaatadaptatie en het versterken van groen en blauw in de wijken, dorpen en het landschap. Samen met de provincie Groningen en gemeenten zien we kansen voor natuurontwikkeling om onze klimaatopgave te adresseren en voor toerisme en recreatie door het toegankelijk maken van het landschap. We trekken hierin nadrukkelijk ook nadrukkelijk op met onze maatschappelijke partners. Specifiek zien we kansen om de waterbergingsopgave in de provincie te koppelen aan het beter toegankelijk maken van het landschap door vaarroutes. Bij de transities die druk uitoefenen op ons landschap hebben we staan de ruimtelijke inpassing en maatschappelijk draagvlak voorop.

3. Toekomstbestendige bedrijvigheid
Een robuuste economische structuur met toekomstbestendige bedrijvigheid en toekomstbestendige banen waar Groningers trots op mogen zijn, dat is de inzet binnen deze hoofdlijn. In Groningen blijven we koploper op het gebied van kennis en uitvoering van de energietransitie. Ook produceren we hoogwaardige producten en doen we gerichte investeringen, in met name het MKB, om de werkgelegenheid te stimuleren. Om dit te bereiken maken we bijvoorbeeld gebruik van slimme subsidie-instrumenten en zetten we volop in op versterking van onze kenniseconomie. Daarbij zoeken we continu naar koppelingen met onze andere hoofdlijnen om structureel effect te bereiken.
Met het Nationaal Programma Groningen werken we aan toekomstbestendige banen, sterkere bedrijven en meer investeringen in met name het MKB. Dit betekent dat we ons provincie breed richten op grote economische vraagstukken zoals het verbeteren van het vestigingsklimaat, het aanjagen van de kenniseconomie en versterken van de positie van Groningen als koploper in de energietransitie.

Inzet gemeente Groningen
We zetten in op het bestendigen van ons koploperschap in de energietransitie. We ondersteunen initiatieven en projecten die innovaties zijn op het gebied van geothermie, zonthermie, transport, opslag, warmtenetten, groen gas en waterstof. Hier geldt dat deze niet direct rendabel hoeven te zijn maar kennis en ervaring voor onze regio opleveren en direct bijdragen aan de energietransitie. Specifiek stemmen we af en werken we samen met de provincie Groningen en haar thematische programmaplan. In de energietransitie zien we kansen om gezamenlijk projecten verder te brengen voor het bundelen van kennis en uitvoeringskracht in de warmtetransitie. We ondersteunen hiervoor de ontwikkeling van het provinciaal Warmte Transitie Centrum Groningen als kenniscentrum.

Naast inzet op de energietransitie is onze economie een kenniseconomie die baat heeft bij een goede digitale infrastructuur, hoogopgeleide en internationaal georiënteerde beroepsbevolking en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Groningen haalt zijn kracht, creativiteit, innovatie en ondernemerschap uit een dynamische mix van hoogwaardig MKB en maakindustrie, toonaangevende kennisinstellingen en faciliterende overheidspartner(s). De samenwerking binnen de hele keten van beroepsonderwijs tot fundamenteel onderzoek en het Groningse netwerk stellen ons in staat grootse prestaties te realiseren. Als aanjager van de kenniseconomie zien we een regionale rol voor het Akkoord van Groningen en de Campus Groningen. We ondersteunen actief en samen met andere overheden en stakeholders het verzilveren van kansen op het gebied van de circulaire- en waterstofeconomie, natuurontwikkeling en klimaatadaptatie. In de vernieuwingsopgaven zien we kansen voor circulaire initiatieven in onder andere

CONCEPT

de landbouw, bouw en beroepsonderwijs. Daarnaast koppelen we lokaal de inzet in het basis-, voortgezet en beroepsonderwijs aan digitalisering en het ondersteunen en stimuleren van lokaal ondernemerschap.

4. Groningen als fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)

Elke Groninger profiteer direct van een fijne leefomgeving. Daarom werken we binnen deze hoofdlijn aan een goede leefomgeving, nu en in de toekomst. We gaan aan de slag met stads- en dorpsvernieuwing en doen dat zowel op fysiek als sociaal vlak. Op lokaal niveau biedt het Nationaal Programma Groningen een uitgelezen kans om boven op de versterkingsoperatie een inhoudelijke plus te realiseren. Zo wordt Groningen niet alleen versterkt, maar komen dorpen en wijken beter en mooier uit de versterking. Maar ook daar waar versterking niet (op grote schaal) plaatsvindt, verdienen Groningers een fijne leefomgeving en zetten we dus in op vernieuwing.

In Groningen gaat automatisch veel aandacht naar de fysieke leefomgeving, maar de sociale aspecten hebben misschien nog wel een grotere invloed op de ervaren leefbaarheid. Deze sociale dimensie verdient speciale aandacht. Binnen deze hoofdlijn komen tal van thema's samen zoals gezondheid, jeugd en voorkomen van intergenerationele armoede.

Inzet gemeente Groningen

Met de mogelijkheden die het Nationaal Programma Groningen biedt zetten we vol in op dorps- en wijkvernieuwing met de Groninger Aanpak in het gebied van de voormalig gemeente Ten Boer en de wijken Beijum en Lewenborg. Dit betekent in een voortdurende dialoog met bewoners waarin ieder gelijkwaardig deel kan nemen vanuit en met behoud van eigen verantwoordelijkheid. We maken samen duurzame meerjarenplannen. Dorps- en wijkvernieuwing doen we integraal met, uiteraard, aandacht voor fysieke opgaven in de woningvoorraad en de openbare ruimte maar juist ook voor gezondheid, onderwijs, jeugd en armoede. Ook kunst en cultuur spelen hier een belangrijke rol in het betrekken van bewoners en het vergroten van de aantrekkelijkheid. We verbinden deze vernieuwingsoperatie met de energietransitie. De prioriteit voor de gemeente Groningen ligt bij het versterken van onze dorpen en wijken die zich in het aardbevingsgebied bevinden. Zoals aangegeven reserveren we hier substantiële budgetten zonder alle middelen al te alloceren aan projecten. Onze eerste focus is op het ontzorgen van bewoners. Ook voor de MEER-dorpen gaan we passende mogelijkheden onderzoeken in samenhang met geplande investeringen. We stellen een ambitie en aanpak vast en vullen deze gedurende de looptijd van het Nationaal Programma Groningen met projecten in samenspraak met inwoners en stakeholders.

5. Gezondheid voor iedereen

Gezondheid is een groot goed en speelt een belangrijke rol in het levensgeluk van elke Groninger. Een nieuw perspectief voor Groningen kan dan ook niet gerealiseerd worden zonder deze gezondheidscomponent. Dit geldt des te meer omdat Groningen een aantal grote uitdagingen op het gebied van gezondheidszorg kent. Er is sprake van vergrijzing en een deel van de Groninger bevolking heeft door uiteenlopende factoren een ongezondere leefstijl. Ook zien we dat de zorgvoorzieningen op het platteland onder druk staan door krimp. Mede daarom zet Groningen al geruime tijd in op het verbeteren van leefstijl van jong en oud om zo gezonder ouder worden te stimuleren en ziekte te voorkomen. Ook is er veel kennis ontwikkeld op het gebied van innovatieve zorgconcepten, zoals connected care en domotica. Deze uitgangspositie biedt mogelijkheden om Groningen als kenniscentrum op het gebied van Healthy Ageing en economische bedrijvigheid met betrekking tot Life Sciences te versterken. Daarnaast verzilveren we de kansen voor zorginnovaties en andere manieren van het organiseren van zorg op het platteland.

Inzet gemeente Groningen

In de vernieuwingsprogramma's bevorderen we een gezonde leefstijl, werken we aan een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en maken woningen levensloopbestendig. We verbeteren fiets- en wandelnetwerken en leggen dorpsommetjes aan. Daarnaast is Healthy Ageing is al geruime tijd een van de speerpunten van het Akkoord van Groningen en met partijen als het UMCG en Aletta Jacobs School of Public Health een belangrijk onderdeel van onze kenniseconomie. We zien een regionale rol voor deze partijen in

CONCEPT

de coördinatie en initiatie van projecten en initiatieven op het gebied van preventie, zorg op afstand en zorginnovatie.

6.Bereikbaarheid

Een goede bereikbaarheid binnen de provincie geeft elke Groninger een hoge mate van vrijheid. Vrijheid om te kiezen waar je wilt wonen en werken, om vrienden en familie te bezoeken en om te recreëren. Met goede bereikbaarheid bereik je ook cruciale voorzieningen zoals scholen, winkels en zorginstellingen. Momenteel zien we dat de bereikbaarheid in Groningen onder druk staat. Binnen deze hoofdlijn kijken we in de breedte naar mobiliteitsvraagstukken. We focussen op het ontwikkelen van mobiliteitsconcepten die passen bij de geografische en demografische opgaven in de provincie. Innovaties op het gebied van bereikbaarheid spelen daarbij een belangrijke rol, evenals de kansen die digitale infrastructuur kan bieden.

Inzet gemeente Groningen

Een goede en duurzame bereikbaarheid is voor de stad Groningen als economische motor van Noord-Nederland. Dagelijks gaan 200.000 forenzen de stad in en uit. Dit is alleen toekomstbestendig als we inzetten op innovatie op het OV-gebied en duurzame mobiliteit. Daarom ondersteunen initiatieven op het gebied van zero-emissie en de kennisontwikkeling op het gebied van mobiliteit. We zien hier kansen voor samenwerking met de provincie Groningen en het thematisch programmaplan. In de dorpsvernieuwing in Ten Boer hebben we speciale aandacht voor de bereikbaarheid van de dorpen en voorzieningen.

CONCEPT

2. Programma Versterken & Vernieuwen 2020-2030

Samen leven in dorpen Ten Boer

CONCEPT

1. Inleiding

1.1 Introductie

De bevingen ten gevolge van de gaswinning door de NAM hebben een grote impact op alle bewoners van onze gemeente, maar is vooral zwaar voor de bewoners aan de oostkant van de stad. Het gebied zoals in de titel verwoorde “dorpen Ten Boer”. Het gaat dan niet alleen om de fysieke schade aan de woning maar vooral om het gevoel van onveiligheid en onmacht. Een aantal jaren geleden is er naast het schadeherstel ook een versterkingsoperatie opgestart. Vooral de combinatie van een versterkingsoperatie met dorpsvernieuwing is nu de grote opgave. Niet alleen fysiek en in geld maar ook wat het met mensen doet die ongewild hun huis uit moeten of zelfs hun thuis moeten slopen. Dit programma voorziet in al deze elementen van de hele operatie.

Wat je hier leest is de paraplu voor het hele programma Versterken en Vernieuwen voor de komende 10 jaar. Waarbij er soms al concrete projecten zijn zoals voor Woltersum en Ten Post. We hebben inmiddels in Woltersum een mooi participatieproces gezien waar inwoners samen nadenken over wat er leeft binnen hun dorp, welke wensen en zijn en welke kansen het biedt ook voor Ten Post zijn er gesprekken om voorzieningen te bundelen en te voorzien van een plus voor het dorp. Daar wordt al volop met bewoners gesproken en plannen gemaakt. In andere dorpen moet dat proces nog beginnen. Je leest hier waar de kansen zitten om de al krachtige dorpen nog beter te positioneren, veelal hebben bewoners dit zelf al aangegeven middels tal van visie vormingstrajecten in het gebied. De plus voor het gebied zit op twee niveaus. Ten eerste het maken van toekomstbestendige dorpen. Hierbij zorgen wij o.a. voor een goed leefklimaat, passende woningen voor alle leeftijden en goede voorzieningen. Ten tweede het creëren van een betere omgeving om in te investeren op het gebied van recreatie en toerisme en klimaat om vervolgens meer werkgelegenheid te creëren. Hierbij denken wij o.a. aan praktijkonderwijs op het gebied van groen, vaarrecreatie en sport en beweging (zwemmen, fietsen, wandelen) en daarbij consumeren in het gebied. Het versterken van de economie dus. Daarbij is nog niet alles in beton gegoten want we doen dit immers samen met de inwoners. Ook financieel is nu een keuze gemaakt met de wetenschap van nu maar met de flexibiliteit om ook nog te kunnen schuiven mocht dat nodig zijn. Waarom wij denken dat dit de juiste aanpak is, is omdat wij zien dat er al veel kracht in de dorpen zit en dat er ook bewezen wetenschappelijke onderbouwingen zijn die aangeven dat krachtige dorpen of wijken beginnen met samenwerking met bewoners. Verderop in het stuk leest u daar ook meer over. Dit ter inleiding zodat u weet wat u leest want de weg om sterker uit de versterking te komen moet worden getoetst binnen het kader van het Nationaal Programma Groningen en daarbij is het een zoektocht naar de goede tekst en woorden die aansluiten bij ons programma.

Met het Nationaal Programma Groningen erkent het Rijk de omvang en relevantie van deze opgave. Het Nationaal Programma Groningen is om perspectief te bieden aan deze opgaves en aan de inwoners van dit gebied. Om dit perspectief te kunnen bieden zet het Nationaal Programma Groningen in op het versterken van de brede welvaart. Bijeffect hierbij moet zijn dat het imago van Groningen verbeterd wordt. Het Nationaal Programma Groningen heeft in haar programma kader bepaald dit te gaan doen door middel van concrete ambities op het gebied van economie, werken & leren, leefbaarheid en natuur & klimaat. Een van de programma’s die bovengenoemde ambities gaat ondersteunen is dit, het programma versterken & vernieuwen. Dit programma is gebaseerd op wensen van bewoners in het gebied die de afgelopen jaren zijn verwoord in visies van het gebied.

De uitvoering van het programma kost veel tijd, geld en inspanning. In dit programma gaan we daar uitvoerig op in. Concreet in de richting van het benoemen van doelen, maar nog niet overal al vastgezet in een limitatieve lijst met projecten. Dit willen wij immers samen met de bewoners gaan doen en zeker niet nu al vastleggen voor 10 jaar. Dat is op sommige punten ook nog niet mogelijk omdat we nog niet precies weten welke kansen zich voordoen tijdens de versterking en welke initiatieven zullen ontstaan. De projecten willen we concreet maken met alle betrokkenen in het gebied volgens de Groninger Aanpak. Dit betekent in een voortdurende dialoog projecten vaststellen en prioriteren die passen binnen de

CONCEPT

gebiedsperspectieven. Ieder als gelijkwaardige deelnemer aan de dialoog vanuit en met behoud van zijn eigen verantwoordelijkheid. We maken samen duurzame meerjarenplannen, welke we jaarlijks evalueren en bijschaven waar nodig. We gaan voor meer dan dat wij met de normale inzet van de gemeente kunnen bereiken. We zoeken samenwerking met provincie en haar thematische programmaplannen, andere gemeenten en andere programma's binnen onze eigen gemeente. We gaan voor de plus op het gebied waarmee de gemeente Groningen als geheel ook sterker uit de versterking komt.

Als er in een dorp woningen worden versterkt of vervangen kijken wij ook welke wensen er vanuit de dorpsvisies en dorpsoverleggen voor de bewoners of de gemeente liggen in een gebied. Bijvoorbeeld aanpassingen in de openbare ruimte, het toevoegen van duurzaamheidsmaatregelingen tijdens de versterking of als de opgave groter is, gebieds(her)ontwikkeling. Soms zijn er wensen vanuit de bewoners voor toevoeging of verplaatsing groen. Wij zoeken de koppelkansen en dit vraagt dat wij met de voeten in de klei staan, zaken zien, verbinden en aankaarten op de juiste niveaus waarbij soms buiten de gebaande paden gedacht moet worden. Ook horen hier flexibele budgetten bij die wij ook in andere wijkvernieuwingsprojecten terugzien. We zijn met de boeren in het gebied in gesprek. We zullen met deze specifieke doelgroep in gesprek gaan en kijken naar de mogelijkheden die er voor ze zijn en hun wensen ophalen en bespreken.

1.2 Bredere opgave

Omdat het uiteindelijk gaat om brede welvaart voor de dorpsbewoners willen we zoveel mogelijk aansluiten bij het dorpse karakter van de woon- en leefgemeenschap. Als centraal doel stellen we ons de brede welvaart te vergroten in het gebied Ten Boer. De leefbaarheidsscore voor dit gebied moet zich beter ontwikkelen dan de gemiddelde ontwikkeling in vergelijkbare gebieden.[3]

- *Veilig, duurzaam en toekomstbestendig wonen voor iedereen*

Zonder versterking van de woningen kan dit programma niet succesvol worden. Daarom zijn veilige woningen onlosmakelijk verbonden met dit programma. Echter nu biedt het Nationaal Programma Groningen dé kans om woningen en de woonomgeving duurzaam en toekomstbestendig te maken. Goed en duurzaam wonen moet er voor iedereen zijn. Dus er moeten ook voor starters en senioren passende, betaalbare woningen zijn. Dit haakt ook in op de opgave dat mensen gezond ouder willen worden in hun eigen omgeving en een evenwichtige leeftijdsopbouw in de dorpen.

- *Aantrekkelijke openbare ruimte*

Aanvullend op gezond ouder worden in de eigen leefomgeving, past het aantrekkelijk en klimaat adaptief maken van de openbare ruimte. Hierbij denken we aan het dorpsommetje, vervanging van standaard "gemeentegroen" door bio diverse aanplant op een waterdoorlatende toplaag en aan ontmoetingsplekken die de sociale cohesie in de dorpen verhogen.

- *Bereikbaarheid*

Uit de dorpsvisies blijkt dat bereikbaarheid een belangrijke opgave is voor de dorpen. Vooral het beperken van vracht- en agrarisch verkeer in de dorpskernen en het verbeteren van de fietspaden en openbaar vervoer zijn de belangrijkste opgaves.

- *Voorzieningen*

In de dorpsvisies kwam ook naar voren dat het behoud van voorzieningen voor de bewoners erg belangrijk is. Tevens komt de versterking van scholen, sportverenigingen en dorpshuizen, behoud en

[3] Dit is onderdeel van de monitoring en rapportage van het Nationaal Programma Groningen zoals beschreven in het Programmakader.

CONCEPT

uitbouw van de sociale cohesie naar voren. Het is dus van wezenlijk belang om te werken aan toekomstbestendige voorzieningen voor bewoners en toekomstige bewoners.

- *Sociale basis*

De inwoners van de dorpen staan centraal. Dáár doen we het voor en mee samen. Die sociale basis is echt goed, maar staat door het trage tempo van de versterking en grote verschillen in aanpak in een klein gebied erg onder druk. We staan naast de inwoners, ontzorgen en ondersteunen. Het eigenaarschap van het *Noaberschap* ligt immers bij de bewoners, niet bij de overheid.

1.3 Positionering gebied ten Boer ten opzichte van Groningen

De dorpen rondom Ten Boer hebben een prachtig en uniek landelijk gebied nabij de grote stad. Die positie willen we maximaal benutten. We hebben daarom de volgende uitgangspunten van de oude gemeente Ten Boer overgenomen bij de verdere invulling van het programma:

- Gebied Ten Boer en de stad moeten complementair aan elkaar zijn;

- Versterk het dorpse karakter: specifiek beleid gericht op eigen identiteit, kleinschaligheid, zelfredzaamheid en Noaberschap.

- Maak vanuit de stad meer gebruik van voorzieningen die Ten Boer biedt: recreatie (bijv. zwembad), zorg (bijv. dagbesteding), winkels Koopmansplein

- Bied ruimte voor functieverandering agrarische sector en stimuleer lokaal voedsel, de ecologie

- Onderscheid op prijs, ruimte, veiligheid en landelijk wonen, inclusief kleinschalige uitbreiding,

- Neem de inwoners mee met energietransitie en zorg dat er ook iets tegenover staat

- Versterk het landschap, maak ruimte voor water, stimuleer toerisme/recreatie en natuurontwikkeling maar ook de ommetjes in de eigen dorpen.

- Zorg voor goede verbindingen, zowel digitaal als fysiek, ook tussen de dorpen.

- Fijn recreëren voor alle inwoners van onze gemeente.

1.4 Nationaal Programma Groningen

In dit programma gaan wij de brede welvaart versterken aan de hand van dorpsvernieuwing dorpen Ten Boer. Dit is een programma van, voor en door de dorpen en inwoners! Het accent ligt op leefbaarheid. De tabel hieronder geeft weer aan welke ambities van het Nationaal Programma de programmalijnen bijdragen. De programma lijnen worden in hoofdstuk 3 besproken.

CONCEPT

Ambities NPG / Programmalijnen	Leefbaarheid	Natuur en klimaat	Werken en leren	Economie
1. Vertrouwen in herstel	x			
2. Versterken van sociale basis	x	x	x	
3. Goed wonen voor iedereen	x	x		x
4. Aantrekkelijke woonomgeving voor dorp en stad	x	x		x
5. Duurzaam en toekomstgericht	x	x	x	x

Figuur 1: programmalijnen NPG

2. Ambitie

2.1 Introductie

Ambitie Toekomstbeeld, een wenkend perspectief

Het dorpengebied Ten Boer floreert op de kracht van haar bijzondere positie. Eigenheid vanuit de cultuurhistorie, het landschap, de dorpen en bovenal de inwoners die het DNA zijn van het gebied. Complementair aan de stad en aantrekkelijk om er te wonen, te zijn en te leven. Verbonden door een duurzaam energie- en transportsysteem en klaar voor de circulaire samenleving van de toekomst.

Vanuit een stevige dip door de aardbevingen als gevolg van de gaswinning is gewerkt aan een toekomst waarbij het persoonlijk welbevinden en de veiligheid voorop staan zowel emotioneel als materieel. Met een landschap dat een nieuw perspectief biedt voor de toekomst, met behoud van haar historisch gegroeide kenmerken. Een huis, boerderij of monument waar je veilig in kunt wonen op een plek naar je eigen keuze, in een huis dat duurzaam is gemaakt, zonder aardgas, met hoogwaardige energiebesparende technieken. Een huis waar je kind kunt zijn en waar je ook oud kunt worden te midden van buren en dorpsgenoten die om elkaar geven. Met ontmoetingsplekken in elk dorp, voor jong en oud: Noaberschap! Nieuwe woonvormen zijn gevonden met traditionele kenmerken, zoals seniorenhoven en tiny houses. Achter windsingels en verspreide bosjes gaan niet meer enkel boerderijen schuil maar ook kleine leefgroepen die liever in een landelijke omgeving wonen dan in een stad of dorpskern.

De dorpsgemeenschappen zijn zelfredzaam, zelf organiserend in allerlei coöperaties en werken met flexibele dorpsbudgetten goede plannen uit voor hun dorpen. Onder het motto: Groot(s) waar het moet, Klein waar het kan. Voortdurend wordt gekeken naar de mogelijkheid van koppelkansen. Dat zijn kansen waar 1+1 minstens 3 is en soms zelfs veel meer. Het heeft geleid tot een levendig gebied met trots en optimisme.

Historische bouwstenen zijn borgen, kloosters en de landbouw. In het gebied heeft de landbouw perspectief. Duurzaam en circulair. Op sommige plekken bleek landgoedontwikkeling een mogelijkheid, bijvoorbeeld rond bestaande boerderijen die hun landbouwfunctie verloren of op plekken waar groenontwikkeling zoals bosaanleg paste. Met een gerichte inzet zijn win-win situaties gecreëerd: behoud van monumentale boerderijen lukte door ze een nieuwe functie te geven, zoals zorg, ambacht en scholing. En er zijn met waterberging en vergroening bijdragen geleverd aan klimaatadaptie en biodiversiteit.

CONCEPT

Ter illustratie een voorbeeld hoe het zomaar zou kunnen:

Ten behoeve van onze klimaat adaptieve doelstellingen zullen we samen met ondernemers in het groen een kwekerij voor bomen, struiken en vaste planten als werk-leerbedrijf opzetten. Hier zullen werkzoekenden uit de regio een werk- en opleidingsplek plek kunnen vinden gekoppeld aan een opleiding in het groenonderwijs. Na voltooiing van de opleiding zal de deelnemer een baan geboden worden bij een van de moederbedrijven van de betrokken ondernemers. We gaan terreinen herinrichten met een water doorlatende bodemstructuur en vervolgens ingericht met een mix van planten en bloemen die een veel grotere biodiverse waarde kennen dan het huidige openbaar groen. De werkzaamheden van het groenbedrijf zullen voornamelijk in Ten Boer plaats vinden maar zullen zeker ook worden uitgebreid naar de hele gemeente en regio. Het onderhoud van zulke biodiversen klimaat adaptief ingerichte openbare ruimten is veel minder intensief dan het standaard assortiment dat we als gemeente en provincie nu hanteren. Dat brengt met zich mee dat we het onderhoudsniveau duurzaam omhoog kunnen brengen en zo een grote ergernis van inwoners weg kunnen nemen en het welbevinden verhogen. Werken en leren, natuur en klimaat, economische ontwikkeling en leefbaarheid in één project verzameld.

Het realiseren van de ambitie vraagt om een langdurige, integrale aanpak die aansluit bij de diversiteit van de dorpen. Dat vraagt om een flexibele samenwerking tussen inwoners, gemeente, NCG, Rijk, maatschappelijke organisaties, bedrijven en onderwijs. Ook samenwerking en het van elkaar leren vanuit de andere aardbevingsgemeenten hoort hierbij. Binnen het Nationaal Programma Groningen hebben we (gemeenten, Rijk en provincie) ook een gezamenlijke opgave.

2.2 Waar zetten we op in?

We willen de extra middelen vanuit het lokale trekkingsrecht Nationaal Programma Groningen inzetten om een stevige plus op de indicatoren leefbaarheid, natuur & klimaat, werken & leren en economie te leveren. Uit gesprekken met de inwoners van de dorpen en verwoord in de leefbaarheids- en dorpsvisies, gaat het om zelfvoorzienende of zelfredzame dorpen, een passende en duurzame woningvoorraad, een duurzame gemeente, de zorg samen organiseren en verkeerveilige en aantrekkelijke dorpen in een boeiend landschap met goede verbindingen onderling en naar de regio.

Kortom: gezond, groen en gelukkig. Achtereenvolgens wordt beschreven wat we concreet gaan doen. Dit doen we aan de hand van een vijftal samenhangende programmalijnen. Binnen die programmalijnen zal steeds de afweging gemaakt worden of een project, maatregel of ingreep ook bijdraagt aan versterken van de economie, werken en leren, leefbaarheid en de versterking van natuur en klimaat. De randvoorwaarden worden steeds in acht genomen en zijn verweven in het programma zodat er samenhang is in het geheel die ziet op versterking van de Brede Welvaart. Op deze wijze ontstaat een robuust programma dat recht doet aan de gestelde opgaven. Sterker uit de versterking!

Hieronder een toelichting op hoe wij willen sturen op de samenhang van het geheel en hoe wij de doelen van het Nationaal Programma Groningen hebben verweven in dit programma.

- *Participatie en Toekomstbestendigheid*

Het Nationaal Programma Groningen biedt ons de kans om de impact van hetgeen wat wij doen in het kader van dorpsvernieuwing en versterking naar een hoger plan te tillen en te versnellen en te verbinden. Ook biedt het een unieke kans om vol in te zetten op participatie in onze projecten en deze projecten echt toekomstbestendig te maken.

CONCEPT

Onder andere uit het onderzoek van Wijk in Zicht (zie kader) blijkt dat het structureel verbeteren van de leefbaarheid in gebieden een proces van de lange adem is en dat goede begeleiding cruciaal hierbij is. Met de middelen die het Nationaal Programma Groningen beschikbaar stelt, kunnen wij dit op een langdurige, structurele wijze doen. Gedurende het hele programma werken wij via “de Groninger Aanpak”.

Dit betekent dat er de komende 10 jaar in een voortdurende dialoog projecten worden vastgesteld en wordt geprioriteerd op een wijze die passen binnen de gebiedsperspectieven. Ieder als gelijkwaardige deelnemer aan de dialoog vanuit en met behoud van zijn eigen verantwoordelijkheid.

Daarbij is een van de uitgangspunten co-creatie. Co-creatie is een vorm van samenwerken waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en de resultaten van dit proces.

Doormiddel van deze Groninger Aanpak creëren wij draagvlak en eigenaarschap bij de bewoners. Dit verbetert aanzienlijk de toekomstbestendigheid van deze projecten. Wanneer er meer mensen mee doen binnen een dorp krijgen wij goede, breed gedragen plannen, die toekomstbestendig zijn. Voor structurele verbetering van de leefbaarheid is het belangrijk dat er samenhang is tussen fysieke en sociale opgaven. In dit programma worden sociale en fysieke opgaves dan ook aan elkaar gelinkt om onder andere de toekomstbestendigheid te waarborgen.

- *Cofinanciering*

Binnen het programma Versterken en Vernieuwen gaat iemand zich bezighouden met het bewaken en vinden van co- financiering constructies voor de projecten. Door deze functie te borgen halen wij het maximale hefboomeffect. Binnen de gemeente Groningen is er al veel expertise op dit vlak en dat helpt om de projecten ook financieel rond te krijgen. Bundeling van die expertise en coördinatie op het geheel.

- *Integraliteit, proportionaliteit en samenhang*

De reden dat wij nu een programma schrijven voor 10 jaar is dat wij de projecten die wij doen steeds afwegen tegen het geheel van versterken van de Brede Welvaart. Zo voorkom je dat projecten nadelig zijn voor andere ambities. Ook kunnen we hierdoor projecten die wat kleiner maar wel passen in het grotere geheel meenemen. Door de eerste ervaringen vanuit de dorpen Woltersum en Ten Post hebben wij geleerd dat het beter is om vooraf bij projecten goede startaanvragen te maken zodat helder wordt wat wel en wat niet. Dit is een leerproces samen met inwoners. Het is mooi om te zien dat bewoners ook zelf daar keuzes in maken. Wij hebben voor dit programma ook de samenwerking gezocht met de gebiedsteams en het sociaal domein. Het is een gezamenlijke opgave die niet zonder elkaar kan worden gerealiseerd. Ook zoeken we samenhang met de programma’s van andere gemeenten die voor eenzelfde opgave staan en het thematisch programma van de provincie Groningen. Koppelkansen zien we ook met de uitkomsten van Toukomst. Daar zien we veel ideeën en energie die passen bij de opgaven in Ten Boer.

Ten slotte, aanvullend op de participatie en toekomstbestendigheid is het programma versterken en vernieuwen in Ten Boer nauw verbonden met de actualisatie van onze omgevingsvisie. In 2018 is de omgevingsvisie ‘The Next City’ voor de toenmalige gemeente Groningen vastgesteld. Over de dorpen en het landelijk gebied van de nieuwe gemeente Groningen (per 01-01-2019) zijn slechts algemene uitspraken gedaan. Daarom zijn wij bezig met het actualiseren van de omgevingsvisie zodat de visie gebiedsdekkend wordt en de kwaliteiten en opgaves van de dorpen en het landelijk gebied een goede plek krijgen. Deze actualisatie is daarmee de eerste van de voorgenomen updates eens per twee jaar. Zo blijven wij goed in gesprek met de inwoners over de toekomst van onze gemeente.

Inmiddels hebben wij drie bijeenkomsten georganiseerd waar input is opgehaald over de toekomst van het landelijk gebied (en specifiek de agrarische sector) en de dorpen in het gebied Ten Boer. Ons voornemen is om op basis van deze input (+ het Groene Parel traject in Haren) de hoofdlijnen te schetsen voor het ‘nieuwe deel’ van de omgevingsvisie. De hoofdlijnen willen wij na de zomer terugleggen bij de

CONCEPT

bewoners en andere belangengroepen om vervolgens in 2021 een gebiedsdekkende omgevingsvisie voor de gemeente Groningen vast te stellen.

Naast onze lokale visies zijn er ook onderzoeken die onze aanpak ondersteunen. Hieronder leest u de Bouwstenen uit een recentelijk breed onderzoek Wijk in Zicht.

Onderzoeksrapport Wijk in Zicht van 26 maart 2020 Platform 31, een kwalitatief onderzoek naar de dynamiek van leefbaarheid in kwetsbare wijken

Bouwstenen voor toekomstig wijkgericht beleid

Bied bewoners toekomstperspectief. Een fysieke aanpak kan uitsluitend als hefboom fungeren voor brede wijkverbetering wanneer ze gepaard gaat met een samenhangend pakket aan investeringen in mensen en in de sociale infrastructuur. Beleid voor kwetsbare wijken moet zich richten op de menselijke maat: de effecten voor bewoners moeten voorop staan, zoals werk, participatie, meer gelijke kansen en gezond opgroeien. Als deze aanpak gepaard gaat met een lange adem, weerspiegelt dit zich op termijn in betere wijkstatistieken.

Benader wijken en buurten vanuit meerschalig perspectief. Haagse beleidskeuzes (stelselwijzigingen in de volkshuisvesting en het sociaal domein) zijn sterk van invloed op processen van sociale uitsortering binnen steden. Het rijksbeleid moet worden gericht op het keren van deze uitsortering. Om patronen van buurtverval tegen te gaan, moeten gemeenten daarnaast oog hebben voor de rol die wijken en buurten vervullen in het bredere stedelijk weefsel. Welke maatregelen op buurt-, straat en complexniveau zijn dan nodig?

Waarborg een basisniveau van leefbaarheid. Wat in een opklimmende wijk als indicator van stijging wordt gezien, kan elders juist als voorbode of voorspeller van buurtverval gelden. Het borgen van een basisniveau van leefbaarheid is daarom maatwerk. Samen met partners moeten gemeenten een visie formuleren op de gewenste ontwikkeling van wijken op lange termijn en deze vertalen in een samenhangend pakket aan maatregelen en interventies vanuit diverse beleidssectoren.

Ontwikkel een sociaal offensief met drie pijlers. Naast beleidsconsistentie op lange termijn, is een gebiedsgericht sociaal offensief nodig dat steunt op drie pijlers: een stevige *sociale basis* om kwetsbare groepen te ondersteunen, instrumenten om *sociale stijging* van bewoners te stimuleren via onderwijs, activering en werk, en een kordate inzet op *sociale herovering:* handhaving en bestrijding van ondermijnende criminaliteit en overlast, normstelling en stimulering van gewenst gedrag.

Fysieke wijkvernieuwing is geen doel, maar een middel. Fysieke investeringen, ook die in verduurzaming en de transitie naar aardgasvrij, moeten bijdragen aan de toekomstperspectieven van bewoners. Met een visie op de gewenste ontwikkeling kan worden bepaald in hoeverre inzet nodig is op het vasthouden van sociale stijgers, op het aantrekken van 'sterke schouders' en/of op het sturen op instroom en toewijzing.

Sluit aan bij de leefwereld en investeer in vertrouwen. Met het groeiende beroep op eigen kracht en initiatieven 'van onderop' is het investeren in vertrouwen en in betrokken bewoners essentieel. Dat betekent: met een consistent verhaal werken aan de toekomst van een wijk of buurt, *small wins* realiseren, successen vieren en communiceren met positieve *frames*. Professionals kunnen hierbij een sleutelrol vervullen.

CONCEPT

3. Programmalijnen

Onze ambitie werken we uit langs vijf programmalijnen. Deze hangen met elkaar samen en zijn in samenspraak met de bewoners tot stand gekomen. Wel blijkt dat er één echte prioriteit is: samen met de TCMG (herstel schade) en NCG (versterking) serieus te werken aan de versnelling van de versterking van schade en het op de norm brengen van de woningen.
De programmalijnen werken we telkens uit naar concrete maatregelen en projecten zoals wij die nu in gezamenlijkheid zien. Gedurende de looptijd van Nationaal Programma Groningen zullen deze programmalijnen actueel worden gehouden door projecten en maatregelen die wij binnen de Groninger Aanpak gezamenlijk vaststellen en prioriteren. Zo blijven we wendbaar en geven we maximale ruimte aan initiatieven vanuit de dorpen zelf.

1. Vertrouwen in herstel van het proces van versterking
2. Versterken van de sociale basis; positief gezond
3. Goed wonen voor iedereen
4. Aantrekkelijke leefomgeving voor dorp en stad
5. Duurzaam en toekomstgericht

3.1 Vertrouwen in herstel van het proces van versterking

Het is cruciaal dat de afhandeling van aardbevingsschade en de noodzakelijke versterking van gebouwen transparant, adequaat en volgens een gepubliceerde planning worden afgehandeld. Dat is van doorslaggevende invloed op het samen werken aan perspectief voor de toekomst. Pas als inwoners hun hoofd 'leeg kunnen maken', doordat schadeherstel en versterking op orde zijn, komt er weer ruimte om na te denken over de toekomst.
Situatie nu is dat we zien dat inwoners weinig tot geen vertrouwen (meer) hebben in de instanties die in het gebied werkzaam zijn, omdat planningen niet worden gehaald, toezeggingen niet worden nagekomen en er slecht, summier of te laat wordt gecommuniceerd. Inwoners hebben weinig tot geen grip meer op de eigen situatie en zien daardoor geen perspectief voor de toekomst.
De versterkingsprocessen zijn complex, duren lang en vragen veel tijd, geduld en inzet van de inwoners. Inwoners krijgen daarin bovendien een rol als “opdrachtgever” voor de nieuwe woning. Deze extra rol, die voor veel inwoners volstrekt nieuw is, komt dan ook nog vaak bovenop zaken die soms al spelen in de eigen persoonlijke situatie. Hier en daar ontstaat zo een stapeling van dossiers waar inwoners zelf geen beweging meer in zien, c.q. krijgen. De opgave is extra complex in de oude linten: daar moeten individuele eigenaars de ingrijpende verbouw of sloop/nieuwbouw van een woning ter hand nemen. We willen hen daarin begeleiden en willen dat doen op een wijze die gelijktijdig recht doet aan het behoud van de unieke en waardevolle identiteit van de oude linten en dorpskernen.

Wat gaan we doen?

- Versterking is een ingrijpend proces voor onze inwoners. Het gaat immers om het huis, het thuis van mensen zelf. We vinden het belangrijk dat er een duidelijk en transparant proces doorlopen wordt, en dat eigenaren en bewoners hierover goed worden geïnformeerd. Het Lokale Plan van Aanpak vormt hiervoor het spoorboekje en is onze opdracht aan de uitvoeringsorganisatie voor de versterkingsopgave, NCG. In de versterkingsoperatie staan wij naast onze inwoners, soms letterlijk, om vanuit hun perspectief te zien en ervaren we waar zij in de praktijk tegenaan lopen. Wij voeren regie op het geheel en sturen op de planning.
- We stellen een kwaliteitstoets in, via directe gesprekken met eigenaars en hun architect.
- We schuiven aan en initiëren samen met de bewoners en NCG bewonersavonden en project overleggen met betrekking tot de versterking.
- Waar nodig gebruiken wij onze invloed als opdrachtgever naar NCG om bijvoorbeeld processen aan te passen, denkend en handelend vanuit het perspectief van de inwoners.
- We willen voorkomen dat inwoners afhaken in de versterkingsoperatie. Daarom bieden we emotionele en sociale ondersteuning in de vorm van en een opbouwwerker en aardbevingscoach. Zij zijn in het veld onze “oren en ogen”. Waar dat kan ondernemen ze zelf actie of verwijzen door naar hulpinstanties. Deze aardbevingscoaches willen wij voor de langere termijn beschikbaar

CONCEPT

stellen. Deze worden nu vanuit de GGD beschikbaar gesteld voor een jaar. Daarna willen wij gedurende de looptijd van de versterking deze dekken uit de uit de lumpsum.

- We bieden praktische en financiële ondersteuning in specifieke situaties. In de gevolgen van de gaswinning en de versterkingsoperatie ondersteunen we in specifieke individuele situaties waar dringend hulp nodig is op het vlak van medische, psychische en/of sociale problemen en financiële problemen, met een direct aanwijsbaar verband met schade en/of versterking van de woning/bedrijfspand. Voor deze situaties richten wij nog dit jaar een apart fonds in. In dringende gevallen treffen wij tijdelijke maatregelen.
- Duidelijke en gedegen communicatie: zeg wat je doet en doe wat je zegt. Geen of onvolledige communicatie leidt in processen, zoals versterking tot onrust en onzekerheid. Eigenaren hebben recht op eenduidige heldere communicatie, met name over de status van hun pand in de versterkingsoperatie. Daarom sturen we nog nadrukkelijker op de communicatie, zowel onze eigen communicatie als die van onze partners. Daarvoor stellen we voor 1 juli 2020 in afstemming met de dorpstafels of andere vertegenwoordigers van de dorpen en andere belangstellenden een communicatieplan op.
- Wij sturen erop dat iedere woning in dit gebied “een predicaat veilig“ krijgt.
- De meeste hieraan verbonden kosten zijn directe onderdeel van de versterkingsopgave en worden gedekt uit NCG-versterkingsmiddelen. Voor de aanvullende ondersteuning vanuit de gemeente zijn middelen vanuit NPG noodzakelijk.

Middelen:

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
1. Vertrouwen in herstel	Ondersteuningsfonds	€ 1.000.000		
Subtotaal		*€ 1.000.000*		

3.2 Versterken van de sociale basis; positief gezond

Met deze programmalijn zetten wij in op meedoen, zingeving, talentontwikkeling, healthy ageing en prettig wonen. Onder prettig wonen verstaan wij onder andere dat de nodige voorzieningen aanwezig zijn in de dorpen. Denk hierbij aan een school of dorpshuis. Plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, iets kunnen doen voor de buurt en voor elkaar en waar formele en informele ondersteuning met elkaar verbonden zijn; meedoen en zingeving, versterken de sociale basis. Hierbij horen ook plekken waar bewoners en professionals samen in gesprek gaan over de ontwikkeling van de dorpen, zodat het dorp van de inwoners is en blijft. Ook denken wij aan talentonwikkelingsprojecten, om jongeren in het gebied extra mogelijkheden te kunnen bieden om zich optimaal te kunnen ontwikkelen waar hij of zij goed in is. Ook willen we hen mogelijkheden bieden om te blijven wonen en werken in de regio. Dit biedt perspectief en draagt duurzaam bij aan de regio. Een deel van de jongeren geeft namelijk al aan in het dorp te willen blijven wonen, maar vanwege de huidige woningmarkt wel moet vertrekken.

Een bloeiende, goed onderhouden openbare ruimte draagt bij aan het welbevinden van inwoners en heeft een positieve invloed op gedrag. Dit leidt ook tot minder verrommeling en lagere kosten van onderhoud. Inwoners en professionals worden weer trots op hun omgeving. Hierbij moeten ook afspraken worden gemaakt over onderhoud. Wat kan het dorp daar zelf in bijdragen? Wat wil het dorp, wat kan het dorp en wat heeft het dorp ervoor over zijn vragen die hierbij beantwoord moeten worden.

Hierbij is het belangrijk dat wij met deze dorpsvernieuwing parallel lopen met de versterkingsopgave. Want om in gezamenlijkheid met inwoners en professionals in het gebied de komende jaren in te zetten op het versterken van de positieve gezondheid, leefkwaliteit en brede welvaart in de dorpen, is het noodzakelijk de individuele versterkingsopgaven met de inwoners voortvarend en gebiedsgericht ter hand te nemen: vitale inwoners maken samen vitale dorpen.

CONCEPT

Figuur 1: Deze plaat is gemaakt met de inwoners van Woltersum

Wat gaan we doen?

- Budgetten voor de dorpen. Deze budgetten kunnen meerjarig ingezet worden om de sociale basis en de brede welvaart de versterken. Je moet hier denken aan de dorpswandelpaden (voor vergroten breder wandel of fietsgebied verwijzen wij naar paragraaf 3.3), toevoeging groen, ecologie. De bewoners zitten aan het stuur.
- De Groninger Aanpak aan dorpstafels organiseren om gezamenlijk met het dorp tot (meerjarige) plannen te komen die de sociale basis versterken
- Talentontwikkeling stimuleren. Daar waar mogelijk stimuleren we jongeren uit de gemeente Groningen in leer-werktrajecten of stages een bijdrage te leveren aan de opgaven in de versterking, bijvoorbeeld in de bouw, aanleg en onderhoud van het groen en in de zorg. We zien hier mogelijkheden tot regionale samenwerking en afstemming met het thematisch programmaplan Nationaal Programma Groningen van de provincie.
- Koesteren van de functie van de dorpshuizen, verenigingen: inloop, ontmoeting, activering, en broedplaats voor bewonersactiviteiten en -initiatieven. Waar mogelijk worden duurzaamheidsmaatregelen uitgevoerd bij de accommodaties.
- Met de integrale aanpak van en met Woltersum als voorbeeld vragen we voor de andere dorpen voor de komende 10 jaar een bedrag dat we flexibel in willen zetten in aansluiting bij de aard en schaal van de behoefte van de betrokken dorpen. Voor de dorpen Woltersum, Ten Post en Ten Boer hebben we in een eerdere fase al geld gereserveerd hiervoor. Dit budget is voor de overige 6 dorpen.
- Ondersteunen van organiseren van activiteiten die helpen om door de versterkingsoperatie heen te komen en de balans in de dorpen te behouden. We zien hier samenwerking met Groninger Dorpen en het Loket Leefbaarheid.
- We maken per dorp samen met de inwoners een realistische uitvoeringsagenda waar het dorp zelf mee aan de gang kan. Wij kijken mee en of het voldoet aan de voorwaarden en bijdraagt aan het grotere geheel.

CONCEPT

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
2. Versterking sociale basis	Budgetten voor dorpen. Voor uitvoering dorpsagenda's	€ 2.000.000		
Subtotaal		*€ 2.000.000*		

3.3 Goed wonen voor iedereen

Wonen, een veilig dak boven je hoofd hebben, is een primaire levensbehoefte. Met de eerste programmalijn zetten we met hoge prioriteit in op het herstel van de beschadigde woningen. En daarbij gaan we die woningen ook optimaal toekomstgericht verduurzamen.

Met het deelprogramma Goed wonen voor iedereen willen we inzetten op een woningenbestand dat goed kan meebewegen met de veranderende vraag naar woningen. We zien dat de woningmarkt volop in beweging is en dat dat de bestaande woningen niet altijd meer aansluiten bij de vraag.

De bevolkingssamenstelling verandert: er komen meer ouderen, jongeren en jonge gezinnen trekken naar de stad. De kracht van dorpsgemeenschappen is dat er een gevarieerde bevolkingssamenstelling er voor elkaar kunnen zijn.

We willen dat de bewoners op een gezonde manier ouder worden en langer kunnen blijven wonen in hun dorp. Het betekent dat er voldoende levensloopbestendige woningen moeten zijn, met een netwerk van passende en bereikbare voorzieningen en een dorpsstructuur waarin sociaal contact en sociale steun sterk blijft.

We willen dat er een goed evenwicht is tussen de vergrijzing en groei van het aantal jonge mensen en gezinnen. De schaarste en de betaalbaarheid van woningen voor deze starters op de woningmarkt vormen een groot probleem. Starters kunnen nauwelijks terecht in (hun) dorpen. Zij zoeken hun heil elders wat leidt tot verzwakking van het maatschappelijk (verenigings)leven en tot sluiting van scholen.

Vroeger waren de natuurlijke uitlopers van de stad de aantrekkelijke vestigingsplaatsen voor landhuizen en villa's. In het gebied Ten Boer hebben we die kwaliteiten met onder meer het Damsterdiep. Focussen op compacte, dorpen en bescheiden kansen voor uitbreiding van de woningvoorraad, direct gekoppeld aan het dorp, realiseren. Dat willen we doen op locaties die in hun opzet en karakter waarde toevoegen aan het dorp. Ook zullen er boerenbedrijven vrijkomen. In dit gebied betreft dit vaak beeldbepalende herenboerderijen, waar herbestemming en verbouw ingericht op duurzame herbestemming, zonder extra budget en inzet niet haalbaar is.

Op deze gronden onderzoeken wij de mogelijkheid voor een andere invulling. Bijvoorbeeld zorg, groen, werk, jeugd en recreatie combineren. Zodat we kunnen komen tot een toekomstbestendige nieuwe manier van het verbeteren van het land gebruik. De behuizingen kunnen worden gerenoveerd, omgebouwd of vervangen worden en uitgebreid tot samenlevingsvormen voor mensen die landelijk willen wonen in een kleine community. Hier ontstaan zo ook plekken waar tiny houses en andere woonvormen ontwikkeld kunnen worden.

CONCEPT

Figuur 2:Deze plaat is gemaakt met de inwoners van Woltersum

Wat gaan we doen?

- Een stimuleringsfonds particuliere woningverbetering aanbieden om bestaande woningen levensloopbestendig maken. Zowel eigen-woningen als de huurwoningen van de woningcorporatie. Samen de eigenaar-bewoners en de verhuurders maken we daarvoor een meerjarenplan waarin omvang, aard van de ingrepen, tempo en betaalbaarheid hun plek krijgen. We verkennen de mogelijkheid om de energietransitie, zorgtransitie en demografische transitie te koppelen. Hierbij zoeken we de koppeling met 3.4 transitiefonds woningbouw 3.5 energietransitie.
- Aansluitend bij de behoefte ruimte en middelen bieden voor het realiseren van nieuwbouw-woonvormen, zoals bijvoorbeeld de “knarren erven” en andere initiatieven waar behoefte aan is.
- Adapteren van stadse woonzorgconcepten, voor dorpse toepassing
- Toevoegen van nieuwe starters-gezinswoningen aan de dorpen. Zowel voor de behoefte vanuit de dorpen zelf als ook voor de jonge gezinnen uit de stad. Door jonge mensen te verleiden in de dorpen te gaan wonen worden dorpen én woningzoekenden blij. Om de betaalbaarheid te vergroten willen we voor huurwoningen de onrendabele top kunnen afromen en voor een nieuwe koopwoningen.
- Een ruimtelijke verkenning naar mogelijkheden voor (landgoed) wonen, alternatieve woonvormen door het herbestemmen, van lege heren boerderijen met behoudt van karakteristieken van deze streek en toevoeging van groen.

CONCEPT

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
3. Goed wonen voor iedereen	Investeringsbijdragen voor levensloopbestendig maken van woningen	€ 1.000.000		
	Investeringsbijdrage voor nieuwe woonvormen	€ 500.000		
	Onrendabele top regeling en financieringsregeling woningen dorpen	€ 1.000.000		
Subtotaal		*€ 2.500.000*		

3.4 Aantrekkelijke leefomgeving voor dorp en stad

Tijdens de versterking werken we ook aan dorpsvernieuwing. Daarbij onderzoeken we voor elk dorp samen met de bewoners wat de belangrijkste kwaliteiten zijn, die het dorp haar eigen identiteit geven en bepalen we wat we kunnen doen om die te behouden of versterken. Ook kijken we waar er weeffouten zitten in de bestaande structuur en op welke plekken de kwaliteit van de leefomgeving verbeterd kan worden. Dat houdt bijvoorbeeld in dat we in een nu stenige buurt kijken hoe we kunnen vergroenen en hoe we die buurt beter met het landschap in de omgeving kunnen verbinden, als daar op grote schaal moet worden gesloopt. We willen een transitie in de woningbouw die gaat over het faciliteren van de noodzakelijke demografische--zorg transitie in de woningvoorraad. Dit kan gaan over het opkopen van panden, het tijdelijk exploiteren voor wisselwoningen, het inponden (dus terug de huur in), het verbouwen van woningen voor het geschikt maken van doelgroepen. Dit met als doel doorstromen. Middels een revolverend fonds is het niet nodig om alle aankopen af te dekken. Door verkoop en verhuur “revolveert” dit immers.

In deze paragraaf zit ook dat we met het dorp ommetjes ontwikkelen en nieuwe verblijfsplekken creëren. Dat kan ook betekenen dat we in de oude linten, waarlangs dorpen zijn ontstaan, kijken hoe we de openbare ruimte weer meer een dorpse schaal kunnen geven, en meer van het oorspronkelijk groen kunnen terugbrengen. Vele van deze oude linten zijn ‘karakteristieke structuren’ en hebben bescherming in ons vigerend beleid. We kijken hoe we daar ook bij de versterking van woningen recht aan kunnen doen. We werken samen met een omgevingskwaliteitsteam vanuit de NPG.
Tenslotte zien we in meerdere dorpen hier en daar verwaarloosde panden, waar de eigenaar problemen heeft. Zeker daar waar deze strategisch liggen, willen we de mogelijkheid hebben om deze aan te kopen en de locatie te herontwikkeling. Wij hebben hiervoor een flexibel budget nodig om zo in te kunnen spelen op de kansen die de versterking biedt qua dorpsvernieuwing.

In het buitengebied ligt er een specifieke opgave op boerenerven, vooral daar waar boeren stoppen. De panden – veel herenboerderijen- en erven – met vaak een voor deze regio karakteristieke tuin, zijn beeldbepalend en kunnen niet zondermeer worden herbestemd. We zetten een speciaal programma op om de kansen voor herbestemming met behoud karakteristieken te verbeteren. Nieuwe landgoederen, nieuwe woonvormen, maatschappelijke voorzieningen: het is de inzet en intentie om deze erven opnieuw betekenis te laten krijgen voor het gebied. Daarbij investeren wij in het landschap, een verbetering van waterdoorlaatbaarheid, de groene maar vooral bloeiende omgeving, draagt bij aan positieve gezondheid en aan klimaatdoelstellingen.

Om het gebied nog meer te ervaren en te beleven is verbetering en uitbreiding van de structuur van wandel-, fiets- en kleine aanpassingen in vaarroutes (denk hierbij een extra vlonders voor recreatie) van belang. Kleinschalig door een dorpsommetje mogelijk maken en in groter verband langere routes met aantrekkelijke stop- en rustpunten onderweg.
Dat geldt ook voor de (snel)fietspaden die de dorpen met de stad en omliggende kernen verbinden. Ook die mogen ruimtelijk aantrekkelijk zijn en op plekken beschutting bieden bij tegenwind en regen. We zoeken

CONCEPT

hiervoor afstemming met buurgemeenten en de provincie om een op elkaar afgestemd fietsnetwerk te realiseren.
In de dorpen gaan we aan de slag met het verminderen van verkeersbewegingen van agrarische voertuigen door de dorpskernen.

Daarnaast zijn recreatieve voorzieningen ook belangrijk. Ten Boer heeft als een van de weinigen nog een openluchtzwembad. We kennen de populariteit van het stedelijk zwembad De Papiermolen en het positieve effect van de verbeterinvesteringen die daar zijn gedaan. Het dorpse zwembad heeft ook de potentie er meer gebruik van te laten maken. Dit in samenhang met het omliggende gebied waar we een sporthal, een voetbalclub, een tennisvereniging en een beweegtuin kennen.

Ook willen we toeristisch-recreatief ondernemerschap in het gebied stimuleren, zodat Stadjers vaker het Ommeland intrekken en combinatiebezoek Stad-Ommeland toeneemt. We gaan de samenwerking op het gebied van toerisme tussen ondernemers in stad en regio versterken.

Figuur 3: Deze plaat is gemaakt met de inwoners van Woltersum

Wat gaan we doen?

- We zetten een revolverend fonds op.
- Uitbreiden van het netwerk aan wandelroutes rond en tussen de dorpen en doorsteken naar omliggende natuurgebieden verkennen. We zien hier koppelkansen met het thematisch programmaplan van het Nationaal Programma Groningen en de uitkomsten van Toukomst en zetten in op samenwerking.
- Verbetering en uitbreiding van fietsroutes tussen de dorpen, met aantrekkelijke aansluiting met de stad en de regio.
- Verbeteren van de recreatieve vaarmogelijkheden, wegnemen van obstakels en uitbreiding van aanlegvoorzieningen. Ook hier zien we mogelijkheden om samen te werken met gemeenten en provincie binnen het Nationaal Programma Groningen.
- We zetten samen met de dorpen in op een goed onderhouden bio diverse openbare ruimte met mooie bloeiende bermen langs wegen, fiets- wandel- en waterwegen in en om de dorpen. Hiermee realiseren we meerdere doelen: het draagt bij aan biodiversiteit, het biedt oplossingen voor de opgaven in de klimaatadaptatie, het heeft invloed op het welzijn en welbevinden van de inwoners. De hele cyclus van kweken, aanleggen en onderhoud biedt een prachtige praktijkbasis voor werkervarings- en opleidingsplekken, naar een BBL-opleiding assistent hovenier.
- We geven het openluchtzwembad een nieuwe toekomst die ook aantrekkelijk is voor zwemmers en zonaanbidders uit de stad maar ook het sportkwartier en Ten Boer als totaal versterkt.
- Ruimte bieden aan recreatief ondernemerschap

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
4. Aantrekkelijke leefomgeving voor dorp en stad	Revolverend fonds dorpsvernieuwingskansen	€ 2.000.000	n.n.b.	NCG
	Het her- bestemmen van boerderijen, uitbreiding wandel- en fietspaden, vaarrecreatie, kwaliteitsimpuls sport-recreatie en ontmoeting, klimaat maatregelen breed	€ 5.500.000	n.n.b.	Provincie
Subtotaal		*€ 7.500.000*		

3.5 Duurzaam en toekomstgericht

In de gemeente Groningen werken wij aan de energietransitie volgens de Routekaart Groningen CO2-neutraal 2035, en binnen de wijkaanpak. In 2035 wil de gemeente alle buurten, wijken en dorpen op haar grondgebied van het aardgas af hebben. Alle energie die we gebruiken moet daarnaast in 2035 afkomstig zijn van duurzame bronnen. Die duurzame energie wekken we zoveel mogelijk op binnen de gemeentegrenzen, dus ook in dit gebied. Daarnaast gaan we fors besparen op het totale energiegebruik. Isolatie, warmtenetten, warmtepompen en nieuwe energiebronnen als waterstof zijn onderdeel van de uitvoering.

Om deze overgang te kunnen maken werkt de gemeente aan wijkenergieplannen. In 2019 heeft de gemeenteraad het Openingsbod en de Werkwijze Wijkaanpak vastgesteld. Voor elke wijk of dorp is uitgebreid geanalyseerd welke energie-alternatieven voor de buurt of het dorp het meest aantrekkelijk lijken. De gemeente wil in twaalf buurten als eerste aan de slag met wijkenergieplannen. Dit zijn 12 wijken of dorpen waar verkenningen zijn gehouden, waar al bewonersgroepen actief zijn of waar we de koppeling leggen met wijk- en dorpsvernieuwing. Het gebied Ten Boer behoort tot deze twaalf buurten of dorpen. Van de drie scenario's die in het Openingsbod zijn onderzocht (warmtenet, geheel elektrisch, en hybride) lijkt een hybride scenario voor Ten Boer het meest geschikt. Het Openingsbod voor Ten Boer zal door de gemeente verder worden onderzocht en besproken met de dorpen, om zo tot breed gedragen wijkenergieplannen te komen.

Stad en regio lenen zich bij uitstek als proeftuin (experimenten, living labs) op het gebied van de energietransitie. Investeringen in energietransitie en klimaatadaptatie moeten bijdragen aan de economische en ruimtelijke ontwikkeling van stad en land. We trekken daarin samen op richting Den Haag: het Gronings Bod voor Energietransitie is daar een uitstekend voorbeeld van, net als het concept Regionale Energiestrategie Groningen. We willen de samenwerking de komende jaren verder uitbouwen. Voor de opwek van duurzame energie streven we naar lokaal eigenaarschap. Binnen de RES onderzoeken we met de regio een Gronings model hiervoor. Op lokaal niveau zijn juist in dorpen energiecoöperaties een goed middel, al of niet uit te breiden naar een gebiedscoöperatie waar ook gericht aan leefbaarheidsdoelen wordt gewerkt.

Naast de energietransitie zijn er ontwikkelingen en vraagstukken waar we ons samen met de dorpen naar moeten verhouden en een antwoord op moeten vinden; krimp, vergrijzing, bereikbaarheid, afnemende biodiversiteit, veranderende landbouw, globalisering, voedsel, klimaatverandering etc. We zien de energietransitie als startpunt en aanjager van een breder proces, om samen met inwoners de stip op de horizon te zetten; waar willen we naar toe als dorp, als gebied, hoe willen we leven en werken, ons verplaatsen, voor elkaar zorgen, wat kunnen en willen we bijdragen aan een beter klimaat. Het gesprek hierover is in de dorpen waar nu dorpsvernieuwingsprocessen lopen al bezig. Inwoners formuleren samen ambities en doelen op het gebied van energie, vervoer, wonen, zorg, zeggenschap en samen werken.

CONCEPT

Wij zien dat er tijdens de versterking ook een tweedeling in de dorpen ontstaat op het gebied van de energierekening. Aan de ene kant van de straat worden nieuwe duurzame woningen gebouwd en aan de andere kant van de straat gebeurt dit niet. Het kan dan gaan om hetzelfde type woning. Door de aanpassing van de NPR-normen kan het zijn dat later geïnspecteerde woningen minder hoeven worden te versterkt. Eigenlijk zouden wij een collectieve aanpak voor de energietransitie willen in de kleinere dorpen dit omdat het gaat om grote verschillen in een kleine gemeenschap. Dit lossen wij in dit programma niet helemaal op en is iets wat onder de aandacht moet worden gebracht van het Rijk. Daar waar het kan en er co-financieringsmogelijkheden zijn zullen wij deze zeker benutten om de dorpen zo gelijk mogelijk op hetzelfde duurzame niveau te brengen.

Wat gaan we doen?

- Samen met de dorpen werken aan concreet perspectief voor de toekomst. Op basis van een lokaal democratisch proces waar bewoners, lokale ondernemers en andere belanghebbenden aan deelnemen, werken we toe naar breed gedragen energieplannen. We bouwen daarbij voort op de in 2016 door de dorpen opgestelde dorpsvisies.
- Om de dorpsprocessen te faciliteren zetten we in de geest van de Groninger Aanpak het instrument “dorpstafel” in. Aan deze tafels in het dorp, met een onafhankelijk gespreksleider, vindt het inhoudelijke gesprek plaats, wordt het dorpsvernieuwingsproces geïnventariseerd en bijgesteld worden daarvoor benodigde acties geïnitieerd. Het dorp wordt hiermee niet alleen weer in positie gebracht, maar bovendien zet de “tafel” dingen in beweging; het dorp is aan zet en samen hebben we het stuur in handen!
- De dorpen zijn mede-eigenaar van het vernieuwingsproces in hun dorp en krijgen volle ondersteuning die nodig is, omdat vanwege de bijzondere situatie en opgaven meer aandacht en tijd nodig is dan in ‘gewone’ herstructurerings- of wijkvernieuwingsprojecten.
- We helpen bij het maken van energietransitie plannen voor de woningen die versterkt moeten worden. Dit om koppelkansen optimaal te benutten, uiteraard in overleg en met goedkeuring van bewoners.
- Vanuit eigenaarschap en zeggenschap ondersteunen we het oprichten van dorps coöperaties. Om de nu op de starten plannen een stabiele basis te geven voor de toekomst.
- We geven dorps coöperaties indien nodig een eerste financiële injectie.

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
5. Duurzaam en toekomstgericht	Vormgeving en realisatie breedgedragen energieplannen voor	€ 2.000.000	n.n.b.	Eventueel
Subtotaal		*€ 2.000.000*		

CONCEPT

4. Meerjarenplan

NPG heeft een looptijd die het niet alleen rechtvaardigt maar ook onontkoombaar maakt om flexibiliteit in de planning in te bouwen. Dit kan door perspectieven en ambitie vast te stellen voor de langere termijn en jaarschijven binnen de Groninger Aanpak jaarlijks te prioriteren en vullen in samenspraak met alle belanghebbenden. Dit gebeurt aan de dorpstafels en wordt door onze Raad bekrachtigd.
We beginnen niet bij nul. Voor de eerste 5 projecten die nu al lopen is vanuit de NPG in 2019 al een bedrag van 15 miljoen beschikbaar gesteld.
Voor de huidige “tweede ronde” gaan we met de bewoners en andere participanten de komende maanden en jaren concrete plannen maken én de flexibele dorpsbudgetten benutten.
Alle relevante projecten nemen we op in het uitvoeringsprogramma versterken en vernieuwen (V&V). Elk jaar wordt in het uitvoeringsprogramma opgenomen wat we gaan doen en op welke initiatieven we inzetten die bijdragen aan het gehele programma.

Daarnaast zetten wij, naast de evaluatie en monitoring van het Nationaal Programma Groningen zelf, een monitorings- en evaluatiecyclus op. Hierbij zoeken wij de aansluiting bij het programma wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg. De middelen dier hiervoor nodig zijn, zijn nog niet bekend.

Programmalijn	Omschrijving	Middelen
Wijkvernieuwing Beijum - Lewenborg en Versterken & Vernieuwen	Monitoring en evaluatie	p.m.

CONCEPT

5. Begroting op hoofdlijnen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
1. Vertrouwen in herstel	Ondersteuningsfonds	€ 1.000.000		
Subtotaal		*€ 1.000.000*		
2. Versterking sociale basis	Budgetten voor dorpen. Voor uitvoering dorpsagenda's	€ 2.000.000		
Subtotaal		*€ 2.000.000*		
3. Goed wonen voor iedereen	Investeringsbijdragen voor levensloopbestendig maken van woningen	€ 1.000.000		
	Investeringsbijdrage voor nieuwe woonvormen	€ 500.000		
	Onrendabele top regeling en financieringsregeling woningen dorpen	€ 1.000.000		
Subtotaal		*€ 2.500.000*		
4. Aantrekkelijke leefomgeving voor dorp en stad	Revolverend fonds dorpsvernieuwingskansen	€ 2.000.000	n.n.b.	NCG
	Het her- bestemmen van boerderijen, uitbreiding wandel- en fietspaden, vaarrecreatie, kwaliteitsimpuls sport-recreatie en ontmoeting, klimaat maatregelen breed	€ 5.500.000	n.n.b.	Provincie
Subtotaal		*€ 7.500.000*		
5. Duurzaam en toekomstgericht	Vormgeving en realisatie breedgedragen energieplannen voor de dorpen	€ 2.000.000	n.n.b.	Eventueel
Subtotaal		*€ 2.000.000*		
Totaal		**€ 15.000.000**		

3. Wijkvernieuwingsprogramma Beijum en Lewenborg

1. Inleiding

In Beijum wordt gezamenlijk met bewoners en betrokken partijen sinds 2017 gewerkt aan wijkvernieuwing. Onder de titel van “Beijum Bruist” zijn diverse bewonersinitiatieven gestart en wordt in werkgroepen gezamenlijk met bewoners, scholen, maatschappelijke organisaties en ondernemers gewerkt aan plannen met als doel:

“‘Een prachtwijk waarin iedereen meetelt en meedoet. Een plek waar ieders talent tot volle bloei komt en waar mensen met verschillende culturen en achtergronden elkaar verrijken. Een wijk met gelijke kansen op ontplooiing voor ieder kind en waar niemand arm of eenzaam is. Een wijk waar je je leven lang wilt blijven wonen en waar voldoende voorzieningen zijn om er tot op hoge leeftijd een zinvol bestaan te kunnen leiden.’

In Lewenborg werken bewoners en partijen in de wijk samen aan plannen en initiatieven ter verbetering van de leefbaarheid en het realiseren van een kansrijke, gezonde en veilige wijk. Bewoners zijn onder de noemer van Golvend Lewenborg gestart met een succesvol bewonersparticipatie experiment dat heeft geleid tot diverse bewoners initiatieven op het terrein van aanpak armoede, eenzaamheid en duurzaamheid. Scholen, kinderopvang en WIJ Lewenborg hebben plannen uitgewerkt ter voorkoming van achterstand van jeugd. Ondernemers van het winkelcentrum willen gezamenlijk met de wijkbewoners de aantrekkelijkheid van het winkelcentrum vergroten.

Uit De Beijumer, 7 maart 2040

Interview met inwoners Els en Said over hun 25 jarig huwelijksfeest

Els: Onze dochter Soraya is altijd in voor een feestje dus heel blij dat wij een groot feest gaan geven. We twijfelen nog wel een beetje over de locatie. Als het mooi weer is zou Plein Oost natuurlijk prachtig zijn. Said: Ik zie het al helemaal voor me. Tussen al die bomen en de fonteinen allerlei eettentjes met eten uit verschillende landen. En veel muziek! Kevin`s vriendin May-linn komt van de Antillen en zit in een Antilliaanse dansgroep. Tijdens het feest komt de hele dansgroep dansen. Mocht het Plein Oost niet lukken dan zitten we ook nog te denken aan dat geweldige terras bij het Winkelplein West. Daar kijk je zo mooi over het water uit en is net als Plein Oost heel goed bereikbaar voor mensen die ook slecht ter been zijn.

Het Nationaal Programma Groningen biedt de kans om de impact van hetgeen wij doen in het kader van de wijkvernieuwing in Beijum en Lewenborg naar een hoger plan te tillen te versnellen en te verbinden. Ook biedt het een unieke kans om structurele maatregelen te ontwikkelen die daadwerkelijk een verschil gaan maken gericht op het doorbreken van intergenerationele armoede en het realiseren van twee aantrekkelijke toekomstbestendige wijken. We zijn hierbij op zoek naar nieuwe innovatieve werkwijzen en interventies die daadwerkelijk een verschil maken. In samenhang met fysieke ingrepen in de openbare ruimte, het toevoegen van woningbouw en de energietransitie willen we Beijum en Lewenborg extra aantrekkelijk maken voor ook de midden-en hogere inkomensgroepen. We sluiten hierbij aan bij de initiatieven vanuit bewoners, woningcorporaties en overige partijen in de wijk en projecten die al in gang zijn gezet en werken nieuwe projecten gezamenlijk uit.
We willen de extra middelen vanuit het lokale trekkingsrecht Nationaal Programma Groningen inzetten om een stevige plus op de indicatoren werken en leren, leefbaarheid en natuur en klimaat te leveren. Omdat beide wijken voornamelijk woonwijken zijn zal voor economie de plus beperkt zijn.

We zijn in Beijum al begonnen met de wijkvernieuwing en hebben daardoor goed zicht gekregen op wat nodig is om de brede welvaart van de inwoners te vergroten en het imago van de wijk te verbeteren. Een

groot deel van de sociale problematiek in de wijk Lewenborg is vergelijkbaar en hier zijn ook al diverse plannen opgezet om gezamenlijk aan de slag te gaan. In Lewenborg zullen de fysieke ingrepen beperkter zijn omdat hier rond 2000 al een verbeterslag is geleverd. Voor beide wijken gaan we starten met het routeplan naar aardgasvrije wijken.

Uit De Beijumer, 7 maart 2040

Interview met inwoners Els en Said over hun 25 jarig huwelijksfeest

Said: Met Henk van nummer 38 doe ik veel samen. Beetje klussen aan het huis. We hebben lang geleden ook samen onze huizen duurzaam gemaakt. Wel met een beetje hulp van de energiecoaches, maar toch. Els lachend: moeten we die ook uitnodigen? Said: We hebben al jaren een 0 op de meter huis. Doen we ook nog iets goeds voor het milieu en we houden onze kosten binnen de perken.

Lang geleden ging het niet zo goed met Henk zegt Said. Financiële problemen, drank, noem het maar op. Hij vind het niet erg dat ik dit noem hoor. Het gaat hartstikke goed met hem, ik ben trots op hem. Hij zit tegenwoordig op de Buddyacademie om zo te leren hoe je als ervaringsdeskundige anderen die in de problemen zitten kunt helpen. Geweldige vent. Die is er ook zeker bij! En natuurlijk iedereen van de Expeditie waar wij beide als vrijwilliger werken. Dat zijn er sowieso heel veel. Ook van buiten Beijum. Veel mensen die daar de theatervoorstellingen en filmavonden bezoeken komen uit Lewenborg. Maar ook veel uit de binnenstad. Els: het is wel duidelijk zo, het wordt een mooi feest op een prachtlocatie en iedereen doet mee!

Met de extra middelen van het Nationaal Programma Groningen kunnen we een versnelling in onze aanpak realiseren en de sociale als de fysieke verbeteringen tegelijkertijd uitvoeren. Hierdoor ontstaat maximaal rendement. We zorgen bijvoorbeeld dat er voor de jeugd de mogelijkheid van verdere talentontwikkeling wordt geboden terwijl ze buiten het schoolplein een veilige en aantrekkelijke leefomgeving aantreffen die hen uitdaagt om te spelen, te bewegen en te ontmoeten. We zorgen tegelijkertijd dat ouders voldoende ondersteuning tijdens de opvoeding krijgen en creëren voor hen een stevig sociaal netwerk en laagdrempelige mogelijkheden voor bijscholing en gevarieerde activiteiten. De extra middelen maken het mogelijk om de ketenaanpak in zijn geheel neer te zetten in plaats van schakeltje voor schakeltje. Daarnaast zouden met alleen de gemeentelijke budgetten de fysieke ingrepen in de wijk tot een minimum beperkt blijven. Met de extra middelen is het nu mogelijk om de groen-blauw structuur in ere te herstellen, de toegankelijkheid voor alle bewoners gericht op wandelen en fietsen te vergroten en een aantal knelpunten op te lossen. Dan kunnen beide wijken er weer de komende veertig jaar tegenaan. Naast al deze ambities willen we daarbovenop nog versneld een begin maken met ons routeplan naar aardgasvrije wijken.
Wij gaan ervanuit dat de extra investeringen tevens een extra impuls zijn voor onder andere de woningcorporaties om te investeren in duurzaamheidsmaatregelen en nieuwbouw van woningen. Daarnaast denken wij dat met deze integrale aanpak op de lange termijn het toekomstperspectief van de inwoners van beide wijken is verbeterd en daardoor een afname van zorg- en sociale kosten wordt gerealiseerd.

Kort samengevat is ons perspectief voor beide wijken het volgende:
In 2030 zijn de wijken gewilde plekken in de Stad geworden. In de wijk wonen is in de wijk leven geworden, de term "dorp in de stad" is een gevleugeld begrip geworden en wijst op de trots van de bewoners op hun wijk. De ligging van de wijken aan de rand van de stad en de overgang van stedelijk gebied naar het landschappelijk ommeland is voor veel bewoners een belangrijke vestigingsfactor geworden naast het met elkaar verbonden leven in de wijk. De verschuiving van een eenvormige woningtypologie naar een multi

generationele wijk heeft een inclusieve samenleving op de menselijke maat en op de schaal van de wijk opgeleverd.
Inwoners hebben de regie over hun leven, hun huis, de straat, de buurt en hun toekomst. De armoede-overdracht van ouder op kind is doorbroken. Alle kinderen krijgen dezelfde kansen en geen kind heeft jeugdhulp nodig.

Aanpak
Voor een structurele verbetering van de Brede Welvaart moet zowel geïnvesteerd worden in de fysieke leefomgeving als in de inwoners zelf. Met name op de indicatoren besteedbaar inkomen, arbeid, gezondheid, vroegtijdig schoolverlaten, ervaren gezondheid, kwaliteit van de fysieke leefomgeving zijn de scores laag voor deze wijken onder het gemeentelijk gemiddelde. Voor het bereiken van een aantrekkelijke toekomstbestendig Beijum en Lewenborg is een samenhangende en meerjarige aanpak nodig samen met inwoners, organisaties, onderwijs en ondernemers. Beijumers en Lewenborgers zijn trots op hun wijk en dit biedt een extra stimulans en motor voor deze aanpak.
Daarbij kijken en handelen we *vanuit kansen en problemen* in de wijk en verbinden we de sociale, economische en fysieke opgaven.

CONCEPT

2. Programmalijnen

Het realiseren van de ambitie vraagt om een langdurige, integrale aanpak en vraagt om een samenwerking tussen inwoners, gemeente, maatschappelijke organisaties, bedrijven, onderwijs. Langs vijf programmalijnen willen we werken aan onze ambitie.
Gedurende de looptijd van Nationaal Programma Groningen zullen deze programmalijnen worden geconcretiseerd door projecten. We kiezen ervoor om nu de ambitie vast te stellen en opgaven in kaart te brengen en gedurende de looptijd van Nationaal Programma Groningen dit te vertalen naar projecten. Zo blijven we wendbaar en geven we maximale ruimte aan initiatieven vanuit de wijken zelf.

2.1 Gezonde kansrijke generatie

Relatief veel kinderen en jongeren in Beijum en Lewenborg groeien op in een kwetsbare situatie (een ouder gezin, armoede, (nog) geen startkwalificatie). Dit kan leiden tot sociale uitsluiting en achterstand.
We willen de intergenerationele armoede doorbreken en voor ieder kind en jongere optimale kansen om zich te ontplooien. De eerste 1000 dagen zijn daarbij cruciaal voor een kind, zowel voor een gezonde groei als voor de ontplooiing en kansen op latere leeftijd.
Om de overdracht van armoede tegen te gaan is het belangrijk dat kinderen het onderwijs krijgen dat bij hun talenten en dromen past, ongeacht hun achtergrond of het inkomen van de ouders. De schoolperiode is dan ook een sleutelperiode voor de ontwikkeling en kansen van kinderen. Om de kansen voor jongeren op de arbeidsmarkt te vergroten gaan we investeren in kennis, vaardigheden en talentontwikkeling, vooral gericht op kansrijke beroepen. Daarom starten we een integraal en meerjarig programma dat al start bij de preconceptie (-9 maanden) tot en met 27 jaar.
Samen met de kinderen en jongeren, het onderwijs, ouders, de wijk, organisaties, gemeente, ondernemers kunnen we het verschil maken en de kinderen/jongeren gezamenlijk naar een mooie toekomst helpen. Omdat deze opgaven niet specifiek zijn voor deze wijken zoeken we hier samenwerking op regionaal niveau met andere gemeenten en met het thematische programmaplan van de provincie Groningen. Binnen het Nationaal Programma Groningen is de verwachting dat verschillende overheden inzetten op het doorbreken van intergenerationele armoede en het bieden van kansen via onderwijs. Om van elkaar te leren en waar schaalvoordelen zich voordoen is samenwerking geboden. Het programma Werken aan Ontwikkeling van het platform Regionale Arbeidsmarkt is voor ons het kader voor deze samenwerking op dit terrein.

Wat gaan we doen?

Met de aanpak ‘Kansrijke Start’ willen we kwetsbare jonge ouders de ondersteuning bieden onder andere door de samenwerking in de keten op wijkniveau te versterken (- 9 maanden tot 4 jaar), gerichte opvoedondersteuning en begeleiding aan te bieden aan kwetsbare, jonge ouders aansluitend bij de wensen/behoeften.
We willen dat de school een plek is waar kinderen zich veilig, gewaardeerd en gezien voelen. Met een naschools programma gericht op talentontwikkeling, sport, gezond eten, cultuur, natuur, techniek (Verlengde Schooldag) zetten we in op optimaal talentontwikkeling. Hierbij zoeken we de samenwerking met regionale partijen, Kansrijke Groningers en afstemming met het thematische programmaplan.
Samen met jongeren 12-23 jaar ontwikkelen we een fysieke en digitale ontmoetingsplek voor en door jongeren, een broedplaats voor talentontwikkeling (aansluitend bij de arbeidsmarkt), een plek waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten en samen aan de slag gaan op het gebied van kunst, techniek, sport. Aansluitend op de broedplaats willen we in samenwerking met Onderwijs (MBO en VMBO) en ondernemers en bedrijven opleidingen op maat en stageplekken met baangarantie realiseren. Hierbij denken we met onze partners over bijvoorbeeld het clusteren van beroepsopleidingen in combinatie met de herontwikkeling van Kardinge. Je zou specifiek kunnen denken aan maatwerkopleidingen bij het Alfa-College en stageplekken met baangarantie bij een van de bedrijven in het Kardingegebied.

Bijdrage aan doelen Nationaal Programma Groningen

Met onze aanpak voor de kinderen en jongeren richten wij ons op het vergroten van kansen voor álle kinderen, terugdringen van vroegtijdige schoolverlaters, het verbeteren van hun startpositie op de

CONCEPT

arbeidsmarkt, meer arbeidsparticipatie en stijging van het gemiddeld besteedbaar inkomen en minder armoede.
Waar nodig bieden we ouders ondersteuning om de regie op hun leven terug te krijgen (zie ook: programmalijn Toekomst met Perspectief) en perspectief op opleiding of werk.
Met het creëren van aantrekkelijke speel- en beweegplekken in de wijk wordt een gezonde leefstijl gestimuleerd. Met deze aanpak verhogen we de ervaren leefbaarheid, gezondheid en de tevredenheid over het leven omdat jongeren een betere startpositie krijgen op de arbeidsmarkt, een hoger besteedbaar inkomen en meer regie op hun eigen leven.

Doelen

- In Beijum en Lewenborg ligt in 2030 het percentage voortijdig schoolverlaters op of beneden het gemiddelde gemeentelijke percentage
- In Beijum en Lewenborg is in 2030 is het aantal 12 tot 23-jarigen dat een startkwalificatie heeft of een opleiding gelijk aan of hoger dan het gemeentelijk gemiddelde
- Digitale vaardigheden in Beijum en Lewenborg behoren in 2030 tot de hoogste van de gemeente
- De cito scores in Beijum en Lewenborg ontwikkelen zich beter dan stedelijk gemiddelde

Indicatoren

- Voortijdig schoolverlaters *(onderdeel monitoring NPG)*
- Uitstroom per opleiding *(onderdeel monitoring NPG)*
- Verhoging van digitale vaardigheden bij de genoemde generatie *(onderdeel monitoring NPG)*
- Cito-scores *(aanvullende monitoring)*

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
1. Gezonde en kansrijke generatie	Kansrijke start	€ 1.500.000	€ 290.000	Gemeente, budget positief opgroeien en wijkvernieuwing Beijum '20,'21,'22
	Naschools programma / verlengde schooldag	€ 2.000.000	€ 325.000	
	Broedplaats talentontwikkeling en opleidingen op maat	€ 1.500.000	€ 75.000	Gebiedsgeld '20, '21, '22
Subtotaal		*€ 5.000.000*	*€ 690.000*	

2.2 Toekomst met perspectief

We zien dat in Beijum en Lewenborg het (afgerond) opleidingsniveau lager is dan het stedelijk gemiddelde, dat er relatief veel werkzoekenden zijn en dat er relatief veel huishoudens in armoede leven. Armoede kan leiden tot sociale uitsluiting, stress, een minder goede gezondheid en het gevoel 'de grip' op het leven kwijt te zijn. Om mensen te ondersteunen om zelf hun financiële en sociale problemen aan te pakken, ontwikkelen we een coaching traject, met inzet van ervaringsdeskundigen, bestaand uit maatwerk, zo intensief en zo lang als nodig met als doel mensen de regie op hun eigen leven terug te krijgen en uiteindelijk via betaald werk financieel onafhankelijk te worden. Deze aanpak is gebaseerd op de ervaringen uit de pilot Kansrijk Oost (armoede aanpak gebaseerd op buddy systeem), Kansen in Kaart en Bijstand op Maat waarbij de mens centraal staat en maatwerk en eigen regie wordt gegeven. Ook willen we samen met het onderwijs en ondernemers inzetten op opleiding, talentontwikkeling, werkervaring en meedoen.
Dat vraagt om inzet en betrokkenheid van alle betrokken partijen (inwoners zelf, onderwijs, bedrijven, sociale partners en gemeente).
In Beijum is in nauwe afstemming met betrokken organisaties eind 2019 gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden van een wijkbedrijf. Doel van een mogelijk wijkbedrijf is om initiatieven en activiteiten, die kunnen leiden naar werk, samen te brengen in een organisatie en daarmee een belangrijke rol te vervullen in het genereren van regulier en betaald werk (vast, vrijwillig of participatie). Waarbij netwerk van activiteiten, initiatieven en partijen in de wijk een rol vervult in de maatschappelijke (arbeids)participatie van bewoners en dat koppelt aan het versterken van de leefbaarheid in de wijk.

CONCEPT

Wat gaan we doen?

- Coachingstrajecten op basis van maatwerk (door middel van trainingen, inzet team van ontwikkelcoaches/ervaringsdeskundigen, mobility mentoring)
- Ontwikkelen wijkbedrijf Beijum en versterken/uitbreiden Oude Bieb Lewenborg, inclusief Buddy Academie
- Inzetten op het versterken van taal-, digitale en gezondheidsvaardigheden (o.a. door continueren en uitbreiden Taalhuis en Wijkgilde). Waar mogelijk sluiten we hiervoor aan bij regionale initiatieven zoals de Digital Literacy Coalition en andere initiatieven binnen het Nationaal Programma Groningen.
- Meer bekendheid geven aan regelingen en voorzieningen en deze toegankelijker maken en uitbreiden huidige inzet voorzieningenwijzer
- Versterken samenwerking tussen de drie O's: Onderwijs, Ondernemers en Overheid. Hier zoeken we binnen de kadernota Werken aan Ontwikkeling van het platform Arbeidsmarkt aansluiting bij het thematisch programmaplan om structureel effect te bereiken.

Bijdrage aan doelen Nationaal Programma

Om de intergenerationele armoede te doorbreken zetten we stevig in op het versterken van de sociaaleconomische positie en het opleidingsniveau van inwoners van Beijum en Lewenborg die een uitkering ontvangen. Kennis en vaardigheden moeten aansluiten op de gevraagde niveaus en vaardigheden op de arbeidsmarkt. Uitgangspunt is dat inspanningen gericht op stressreductie, coaching, talentontwikkeling, vergroten kennis en vaardigheden leiden tot meer regie op het eigen leven, meer arbeidsparticipatie, stijging van het gemiddeld besteedbaar inkomen en minder armoede. We verwachten dat de participatiegraad en het besteedbaar inkomen structureel zal verbeteren. Dit is wel afhankelijk van de andere maatregelen die ervoor moeten zorgen dat bij toename van besteedbaar inkomen deze inwoners nog wel in beide wijken blijven wonen. Deze indicatoren moeten derhalve ten opzichte van het totaal van de stad worden bekeken.
Omdat we ons niet alleen op arbeidsmarkt richten maar juist ook werken aan prettig samen leven, meedoen, talentontwikkeling en zingeving zullen ook de sociale kenmerken van ervaren leefbaarheid, gezondheid en tevredenheid met het leven toenemen.

Doelen

- In Beijum en Lewenborg is in 2030 het percentage inwoners dat participeert gelijk aan of hoger dan het gemeentelijk gemiddelde
- In Beijum en Lewenborg is in 2030 het besteedbaar inkomen toegenomen t.o.v. 2020
- Digitale vaardigheden in Beijum en Lewenborg behoren in 2030 tot de hoogste van de gemeente
- Het percentage (langdurige) werkloosheid is sterk gedaald in Beijum en Lewenborg in 2030
- In Beijum en Lewenborg is in 2030 de tevredenheid met het leven toegenomen

Indicatoren

- Netto participatiegraad *(onderdeel monitoring NPG)*
- Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden *(onderdeel monitoring NPG)*
- Digitale vaardigheden *(onderdeel monitoring NPG)*
- Percentage (langdurige) werkloosheid *(onderdeel monitoring NPG)*
- Tevredenheid met het leven *(onderdeel monitoring NPG)*

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
2. Toekomst met perspectief	Coaching	€ 1.000.000	€ 390.000	Gemeente budget wijkvernieuwing '20, '21, '22
	Wijkbedrijf, Oude Bieb en Buddyacademie	€ 2.000.000	€ 320.000	
	Versterken digitale- en taalvaardigheden	€ 1.000.000		

CONCEPT

	Versterken regelingen en uitbreiden voorzieningenwijzer	€ 500.000		
	Versterken samenwerking 3O's	€ 500.000		
Subtotaal		*€ 5.000.000*	*€ 710.000*	

2.3 Versterken sociale basis

Prettig wonen, meedoen en zingeving dragen bij aan de (positieve) gezondheid, geluk en welbevinden van de inwoners. Hier gaan we de komende jaren dan ook extra op inzetten. Want we willen dat Beijum en Lewenborg wijken zijn waar mensen prettig samenleven en iedereen mee kan doen en waar formele en informele ondersteuning met elkaar verbonden zijn.

Er gebeurt veel in Beijum en Lewenborg, veel bewoners zijn actief en betrokken. We zien ook dat veel initiatieven en activiteiten versnipperd zijn en dat niet iedereen op de hoogte is van hetgeen er gebeurt in de wijken. Daarom gaan we samen met inwoners en organisaties de informatievoorziening verbeteren en de initiatieven meer met elkaar verbinden. Ook mag de groep actieve bewoners groter, meer verenigd en daadkrachtiger en met meer zeggenschap.

De (sociale) voorzieningen zoals buurthuizen, sportverenigingen, cultuuraanbod, scholen, wijkbedrijf, winkelcentra en speel- en beweegplekken in de openbare ruimte dragen in belangrijke mate aan bij aan het versterken van de sociale basis. We versterken de functies van de voorzieningen – samen met de inwoners en professionals- en brengen samenhang aan in de programmering passend bij de vragen en behoefte van de wijk.

Wat gaan we doen?

- Wijkbudget voor bewoners
- W*e zetten een wijkondersteuner (opbouw/buurtwerker) in om optimaal gebruik te maken van de burgerkracht in de wijken en de leefbaarheid te vergroten. Dat kan zijn op het gebied van de informele zorg, het versterken van het verenigingsleven, het ondersteunen van de bewonersparticipatie en wijkinitiatieven en (andere) sociale activiteiten. De wijkondersteuner heeft zicht op de behoeftes in de wijk en sluit daar bij aan.* Meer communicatie over wat er is in de wijk aan activiteiten en mogelijkheden om mee te doen, elkaar te ontmoeten, je talenten in te zetten, elkaar te helpen. Zowel voor beroepskrachten als bewoners
- Versterken van de functie van de accommodaties: inloop, ontmoeting, activering, en broedplaats voor bewoners activiteiten en -initiatieven door bezoekers van de accommodaties samen met professionals te laten sturen op het aanbod. Waar mogelijk worden duurzaamheidsmaatregelen uitgevoerd bij de accommodaties.

Bijdrage aan doelen Nationaal Programma

Dit element komt in al onze programmalijnen terug en draagt in eerste instantie bij aan de leefbaarheidsscore. Wij zien echter ook een positief effect van een sterke sociale basis op diverse indicatoren van werken en leren en van economie. Doordat je je als inwoner gesterkt voelt door je omgeving durf en kun je meer. Maar het kan ook een praktisch effect zijn zoals het even opvangen van de kinderen door de buren als je vergadering uitloopt. Weten dat je er niet alleen voor staat. Of het samen werken aan het groen in de wijk waardoor je leefomgeving mooier wordt. Zo grijpt dit programmaonderdeel in op alle indicatoren van het Nationaal Programma.

Doelen

- In Beijum en Lewenborg is in 2030 de ervaren gezondheid sterker toegenomen dan het gemeentelijk gemiddelde
- In Beijum en Lewenborg is in 2030 de tevredenheid met het leven sterker toegenomen dan het gemeentelijk gemiddelde
- In Beijum en Lewenborg nemen in 2030 meer inwoners deel aan activiteiten dan het gemeentelijk gemiddelde

Indicatoren

- Ervaren gezondheid *(onderdeel monitoring NPG)*
- Tevredenheid met het leven *(onderdeel monitoring NPG)*

CONCEPT

- Deelname aan activiteiten en initiatieven *(aanvullende indicator uit basismonitor)*
- Initiatieven van bewoners *(aanvullende indicator uit basismonitor)*
- De mate van zelf- en samenredzaamheid van de bevolking van Beijum en Lewenborg *(aanvullende indicator uit basismonitor)*

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
3. Versterken sociale basis	Wijkbudget	€ 250.000	€ 75.000	Gebiedsgeld '20, '21, '22
	Inzet wijkondersteuner	€ 500.000	€ 150.000	Gemeente budget wijkvernieuwing '20, '21, '22
	Communicatie	€ 100.000	€ 30.000	
	Versterken functies accomodaties	€ 150.000	€ 40.000	
Subtotaal		*€ 1.000.000*	*€ 295.000*	

2.4 Levensloopbestendige wijk

Het aantal senioren in Beijum en Lewenborg neemt toe. We willen dat de bewoners op een gezonde manier ouder worden en langer zelfstandig kunnen blijven wonen in de wijk. Dat betekent dat er voldoende geschikte woningen zijn, ouderen sociale steun en verbondenheid ervaren, er passende en bereikbare voorzieningen zijn, en ouderen zich veilig voelen in de wijk. Een groot deel van de woningen zijn eengezinswoningen en onvoldoende geschikt voor ouderen. Dit geldt in mindere mate voor Lewenborg waar al een start is gemaakt met het realiseren van woningen geschikt voor ouderen. Het is wenselijk deze woningen waar mogelijk om te vormen tot pluswoningen of meergeneratiewoningen. Tevens willen we laagdrempelige, eenvoudige en goed bereikbare vormen van zorg en ondersteuning ontwikkelen met als uitgangspunt ontschotting, maatwerk en afname zorgkosten. Hierbinnen is ook ruimte voor particuliere initiatieven om samen gezond en gelukkig oud te worden. We zoeken ook hier afstemming met het thematisch programmaplan en initiatieven binnen het Nationaal Programma Groningen.

Wat gaan we doen?

- Transformatie woningen naar pluswoningen

We gaan gezamenlijk met woningcorporaties en eigenaar-bewoners een inventarisatie, analyse en ruimtelijk onderzoek uitvoeren van om zicht te krijgen op welke woningen in de wijk mogelijk geschikt zijn om te transformeren tot pluswoning. We bepalen vervolgens welke woningen mogelijk in combinatie met duurzaamheidsmaatregelen en renovatie of onderhoudsmaatregelen kunnen worden omgevormd tot pluswoningen en stellen een uitvoeringsprogramma op voor de komende 10 jaar om een nader te bepalen aantal woningen aan te pakken. Ten behoeve van het betaalbaar houden van de huren en het leveren van een financiële bijdrage aan eigenaar-bewoners willen we zo mogelijk een investeringsfonds en of een revolverend fonds instellen.

- Nieuwbouw ouderenhuisvesting

We willen gezamenlijk met de corporaties en bewoners een ruimtelijke studie uitvoeren naar de mogelijkheden van nieuwbouw van ouderenhuisvesting nabij de pleinen West en Oost in Beijum en aan de randen van Beijum. We willen hierbij expliciet de mogelijkheden van nieuwbouw in het Kardingegebied onderzoeken. Hier zou mogelijk een aantrekkelijke woonvoorziening voor ouderen nabij voorzieningen voor sport en bewegen gerealiseerd kunnen worden. Op basis van het resultaat van deze studie willen we een meerjarenprogramma nieuwbouw ouderenhuisvesting opstellen.

- Nieuwe Woonzorgconcepten; Ontwikkeling Leefabonnement

We willen gezamenlijk met woningcorporaties, ontwikkelaars en zorgpartijen nieuwe woonzorgconcepten ontwikkelen en realiseren. Hierbij denken we concreet aan de ontwikkeling van een Leef abonnement; een abonnement waarmee bewoners op een laagdrempelige en eenvoudige manier diverse vormen van zorg en ondersteuning kunnen krijgen. Dit vanuit de volgende wetten: Wmo (gemeente): algemene voorzieningen, maatwerkvoorzieningen, Beschermd Wonen, hulpmiddelen en woningaanpassingen, Jeugdwet (gemeente), Participatiewet (gemeente), Wlz (zorgkantoor): ouderenzorg, gehandicaptenzorg en geestelijke gezondheidszorg, Zvw (zorgverzekeraars): wijkverpleging, Eerstelijnsverblijf (ELV) en Geriatrische Revalidatiezorg (GRZ). Gezamenlijk met WIJ, AT Home First, zorgverzekeraars en zorgpartijen starten we een onderzoek naar de organisatie en financiële geldstromen leef abonnement.

CONCEPT

Bijdrage aan doelen Nationaal Programma Groningen
De programmalijn levensloopbestendige wijk draagt bij aan de ambities op het terrein van Leefbaarheid en Natuur en Klimaat. We werken de plannen verder uit met bewoners, woningcorporaties, maatschappelijke organisaties, zorgaanbieders en zorgverzekeraars.
Met de benodigde ingrepen willen we zorgen dat ouderen kunnen blijven wonen in de wijken Beijum en Lewenborg. Daarmee ontstaat een meer gevarieerde opbouw van de inwoners en een steviger sociaal netwerk. We beperken een grote uitstroom van de binnenkort grote groep senioren en beperken daarmee ook een mogelijke grote instroom van kansarme gezinnen. Het nationaal beleid om meer ouderen langer thuis te laten wonen, speelt uiteraard ook een rol in onze aanpak.
De benodigde ingrepen in de bestaande woningvoorraad en dan met name in de wijk Beijum zullen relatief fors lijken. Maar het zorgt voor een structureel verbeterd aanbod van woningen en daarmee een voldoende gevarieerde bevolkingsopbouw voor de komende decennia. Deze ingrepen maken het tegelijkertijd ook mogelijk om deze woningen op het niveau te brengen om ze van het aardgas af te halen.
We gaan bij onze aanpak nadrukkelijk op zoek naar innovatieve woonconcepten die passen bij de ouder worden bewoners in beide wijken. We gaan ouderen in onze wijken faciliteren met het ontschotten van budgetten en zorg. Hier willen we de komende jaren experimenteren om voor zowel aanbieders van ouderenzorg als de ouderen zelf zo eenvoudig mogelijk te maken. We verwachten op termijn dat de uiteindelijke concepten ook uitgerold kunnen worden over de gehele gemeente en mogelijk de regio.
De gezamenlijke maatregelen dragen bij aan de leefbaarheidsscore en, in combinatie met de aanpak van de openbare ruimte, ook aan alle subdoelen van leefbaarheid.
De gevraagde financiële middelen dragen bij aan het mogelijk maken van een onderzoek en een financiële bijdrage per woning voor een investeringsfonds en het uitwerken van innovatieve woonconcepten zoals het Leefabonnement. We gaan ervanuit dat deze extra investeringen het mogelijk maken de beschreven ambities te realiseren.
De programmalijn hangt nauw samen met de programmalijnen Toekomst met perspectief, Versterken sociale basis en Aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk.

Doelen:

- In 2030 zit de leefbaarheid van Beijum en Lewenborg op of boven het stedelijk gemiddelde

Indicatoren:
- Ervaren leefbaarheid (*onderdeel monitoring NPG*)
- Kwaliteit van de van de fysieke leefomgeving (*onderdeel monitoring NPG)*
- Tevredenheid met en kwaliteit van de woningen *(onderdeel monitoring NPG)*

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
4. Levensloopbestendige wijk	Transformatie woningen	€ 3.000.000	p.m.	Bijdrage corporaties
	Studie nieuwbouw ouderenhuisvesting	€ 50.000	€ 25.000	Gemeente budget wijkvernieuwing Beijum '20, '21, '22
	Nieuwe woonzorgconcepten	€ 200.000	€ 120.000	
Subtotaal		*€ 3.250.000*	*€ 145.000*	

2.5 Aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk
De wijken Beijum en Lewenborg zijn inmiddels 50 jaar oud. Dat is met name goed te zien aan de openbare ruimte. De openbare ruimte voldoet aan de BORG norm van de gemeente maar krijgt zowel in de kwaliteit als in de mate van beheer en onderhoud een onvoldoende. Bewoners en in de wijk gevestigde instellingen spreken zich hier keer op keer over uit en dit zien we terug in de leefbaarheidsmonitor en de

CONCEPT

wijkkompassen. In beide wijken is volop groen aanwezig maar de beleving en de toegankelijkheid van dit groen is minimaal. De fiets- en wandelstructuren zijn matig en onvoldoende berekend op toekomstige gebruikers zoals elektrische scooters en pedelecs.
Daarnaast kennen de drie winkelpleinen (twee in Beijum en een in Lewenborg) ieder hun eigen problematiek. De aanvoer van de grote winkels geeft problemen, er is leegstand en/of het winkelaanbod is beperkt. De mogelijkheden om te bewegen of te ontmoeten worden maar beperkt gebruikt.
Tussen de wijken in ligt het gebied Kardinge waar gesport, gespeeld en kan worden genoten van natuur. Nog te weinig Beijumers en Borgers maken gebruik van dit gebied. We willen dat het gebied Kardinge een verbinding gaat vormen tussen de wijken en niet een scheidslijn. Hier treffen de mensen uit de wijken elkaar en kunnen samen sportief recreëren en gezamenlijk initiatieven ontplooien.
Zoals eerder opgemerkt zijn de wijken Beijum en Lewenborg opgezet als wijken voor (jonge) gezinnen. Onze eerste prioriteit is het zorgen dat voldoende woningaanbod is voor ouderen. Daarnaast willen we onderzoeken of verdere aanpassingen aan de woningvoorraad nodig zijn om een inclusieve en gevarieerde wijk te bereiken. De komende jaren zullen we ook verder werken aan een beter isolatieniveau van de woningen. We zetten energiecoaches in voor de particuliere woningen en creëren aantrekkelijke aanbiedingen voor verduurzaming van de woningen van particulieren. Om de wijken Beijum en Lewenborg aantrekkelijk, gezond en veilige wijken te maken zijn diverse ingrepen nodig. Zo willen we in beide wijken de openbare ruimte verbeteren (groen en veilige routes), de gebouwvoorraad toekomstbestendig maken (variatie en verduurzamen) en de voorzieningen verbeteren (aantrekkelijke winkelpleinen).

Openbare ruimte voor iedereen: versterken groen en ruimtelijke structuur
Een groene omgeving is een gezonde omgeving. Daar kunnen we sporten, wandelen of simpelweg tot rust komen. Een groene omgeving wapent ons tegen klimaatverandering en helpt de ecologie versterken. Natuur brengt samen en is voor iedereen toegankelijk. Meer zichtbaar groen en blauw vergroot de aantrekkelijkheid van de wijk. Samengevat willen we een gezonde en groene leefomgeving met een toegankelijke openbare ruimte die ontmoeting en contact stimuleert (zie ook versterken sociale basis).
We willen de directe leefomgeving van de bewoners verbeteren door het in de wijk aanwezige groenen blauwe netwerk zo in te richten dat deze uitnodigt tot ontmoeten en bewegen voor jong en oud. Tegelijkertijd draagt de aanpak bij tot klimaatadaptatie en biodiversiteit. We willen dat routes voor fiets en wandelen in de wijk herkenbaar, veilig en uitnodigend zijn en in voldoende mate rekening houdt met de toename van het snelle fietsverkeer.
Daarnaast willen we een betere, uitnodigende en veilige verbinding vanuit de wijken met het Kardinge gebied. Nog veel te weinig inwoners maken gebruik van de unieke waarden van dit gebied. Behalve de sportvoorzieningen, de pluktuin en de natuurspeeltuin kent het gebied een unieke natuur. Het verder versterken van dit gebied en het toegankelijker maken voor meer bewoners. En uiteraard zorgen we voor goede verbindingen met het centrum.

Woningen en gebouwen toekomstbestendig
We willen draagkrachtige wijken met voldoende variëteit aan bewoners. We willen dat mensen een passende woning hebben en dat er andere woonopties binnen de wijk zijn als men dit wil (van starter naar gezinswoning, van gezinswoning naar seniorenappartement, van sociale huur naar starter, etc.). Daarnaast willen we dat de beide wijken een bijdrage leveren aan de totale woningopgave van de gemeente Groningen. Kortom, we willen diverse en inclusieve wijken en een verduurzaamd woningbestand. Dit betekent ingrijpen in de bestaande woningvoorraad én toevoegen van woningen, waarbij de herkenbaarheid van de wijken in stand worden gehouden.

Aantrekkelijke winkelpleinen
We willen dat de winkelpleinen weer optimaal gebruikt worden en tot plekken zijn waar gewinkeld kan worden maar ook voor ontmoeten en bewegen. Elk van de drie pleinen kent zijn eigen sterke en zwakke punten. Per plein zal een andere aanpak nodig zijn die we ontwikkelen met inwoners, winkeliers, huurder en eigenaren.

Wat gaan we doen?
Openbare ruimte voor iedereen: versterken groen en ruimtelijke structuur

CONCEPT

- In Beijum hebben we een stedenbouwkundige visie in voorbereiding. Samen met bewoners gaan we dit uitwerken tot een concreet maatregelenpakket voor de wijkinfrastructuur. Daarnaast gaan we verder met de heerdenaanpak. In Beijum gaan we in ieder geval een aantal sleutelplekken maken in het blauw-groene netwerk. Hier komen bewegen, natuur en ontmoeten samen. Dit doen we door het toevoegen van paden, zichtlijnen, speel- en beweegplekken en bankjes. We verhogen de ecologische waarde en verbeteren de waterstructuur zodat de waterkwaliteit ook toeneemt. We zetten ook in op een betere beleving van de wijkring. We maken het groen en blauw vanaf de ring beter zichtbaar en gaan de verrommeling aanpakken door schuttingen en achtertuinen te structureren.

- We realiseren in de wijken een stevige recreatieve infrastructuur met goede en veilige verbindingen naar het sportgebied Kardinge, naar de binnenstad en naar de omliggende dorpen. We zetten hierbij speciaal in op een snelle, aantrekkelijk fietsverbinding naar de binnenstad.

- We herstellen de Beijumerweg als historisch lint en zorgen dat het auto- en fietsverkeer wordt verdeeld via andere routes.
- In Lewenborg gaan we eerst aan de slag met een stedenbouwkundige visie op het gebied. Belangrijke elementen zullen zijn het versterken van het blauw-groene netwerk en het aanpakken van de wandel en fietsinfrastructuur. Specifiek voor Lewenborg is de verrommeling tegen te gaan door het herstellen van het onderscheid tussen privé tuinen en openbaar gebied.
- We gaan aan de slag gezamenlijk met o.a. natuurmonumenten en bewoners met een natuurvisie voor het Kardingegebied. Ook maken we een plan voor het toekomstbestendig maken van het Sportpark Kardinge in samenhang met een visie op de voorzieningen in Kardinge en mogelijke toevoeging van woningbouw.
- We combineren waar mogelijk met specifieke klimaat adaptieve maatregelen zoals vergroening, tegengaan wateroverlast, voorkomen hittestress etc.

Woningen en gebouwen toekomstbestendig en energietransitie

- Om een inclusieve samenleving te creëren moeten we zorgen voor levendige wijken met voldoende variatie in woningtypologie, ruimte voor ontmoeting en wijkvoorzieningen gericht op de specifieke behoeften in de wijk.
- Voor beide wijken gaan we in gesprek met bewoners en organisaties voor het aardgasvrij maken van de wijk. Zowel in Beijum als in Lewenborg zijn diverse bewonersinitiatieven gestart t.b.v. het verduurzamen van de woningen. In samenspraak met hen gaan wij wijkenergieplannen maken. In zo'n wijkenergieplan wordt de route en planning aangegeven naar een aardgasvrije wijk. In beide wijken zijn sinds een paar jaar energiecoaches met participatiebanen werkzaam die bewoners van huurwoningen adviseren bij het nemen van kleine energiebesparende maatregelen. Deze aanpak willen we intensiveren met ook inzet van junior energiecoaches en uitbreiden naar eigenaar-bewoners. Daar waar versterking of renovatie aan de orde is nemen we tegelijkertijd isolatiemaatregelen. Ook willen we actief inzetten op het plaatsen van zonnepanelen op de woningen, winkels en buurtaccommodaties en voorzieningen. Daarnaast gaan we in overleg met woningbouwcorporaties over onder meer ingrepen in de zuidrand van Beijum om een meer

CONCEPT

gevarieerd woningaanbod te creëren en daarnaast vergaande verduurzaming te realiseren. We gaan na wat de mogelijkheden in Beijum zijn om woningbouw toe te voegen bij de winkelpleinen
- De Locatie Doefmat in Beijum wordt ontwikkeld door Patrimonium en neemt het voortouw in 'het nieuwe woonerf'. Zowel in typologie, architectuur en buitenruimte wordt een antwoord gezocht op anonieme plekken, achterkanten aan de openbare ruimte, blinde gevels bij bergingen, verrommeling in het erf.

Aantrekkelijke winkelpleinen
- We gaan winkelplein Oost verder vergroenen en ombouwen tot een ontmoetingsplein. We maken het plein geschikt voor meerdere functies waarbij ook gekeken wordt naar woningbouwontwikkeling.
- Voor winkelplein West lossen we de verkeerskundige problemen (laden en lossen, parkeren, busbaan) op. Ook hier maken we een integraal plan met ondernemers en bewoners om het plein aantrekkelijk te houden.
- Ook het winkelplein in Lewenborg zullen we de verkeerskundige problemen gaan oplossen en nagaan welke nieuwe functies aan het winkelplein kunnen worden toegevoegd.

Bijdrage aan doelen Nationaal Programma
De programmalijn aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk draagt bij aan de ambities op het terrein van Leefbaarheid, Natuur en Klimaat, Werken en Leren en beperkt Economie. We werken de plannen verder uit met bewoners, woningcorporaties, ondernemers, maatschappelijke organisaties en natuurmonumenten.
De gevraagde financiële middelen maken extra investeringen in openbare ruimte, de woningvoorraad, gebouwen en winkelpleinen mogelijk.
De programmalijn hangt nauw samen met de programmalijnen Toekomst met perspectief, Versterken sociale basis en Levensloopbestendige wijk.

Doelen:

- In 2030 zit de leefbaarheid van Beijum en Lewenborg op of boven het stedelijk gemiddelde

Indicatoren:
- Ervaren leefbaarheid (*onderdeel monitoring NPG*)
- Kwaliteit van de van de fysieke leefomgeving (*onderdeel monitoring NPG)*
- Tevredenheid met en kwaliteit van de woningen *(onderdeel monitoring NPG)*

Middelen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
5. Aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk	Versterken openbaar groen en ruimtelijke structuur	€ 4.000.000	€ 1.525.000	Gemeente budget wijkvernieuwing Beijum
	Woningen toekomstbestendig Energietransitie	€ 2.000.000	€ 300.000	Gemeente budget energieprogramma, bijdrage corporaties. Bijdrage van Rijk voor energiecoaches
	Aantrekkelijke winkelpleinen	€ 4.500.000	€ 1.225.000	Gemeente budget wijkvernieuwing Beijum '20, '21, '22
Subtotaal		*€ 10.500.000*	*€ 3.050.000*	

CONCEPT

3. Monitoring en evaluatie

Aanvullend op monitoring via het programmabureau en de gemeente wijkkompassen stellen we samen met de Aletta Jacobsschool of Public Health (AJSPH) een aanvullende integrale aanpak monitoren en evalueren op voor wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg. Op basis van zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens. Hierbij zoeken wij de samenwerking met het programma versterken en vernieuwen.

Programmalijn	Omschrijving	Middelen
Wijkvernieuwing Beijum - Lewenborg en Versterken & Vernieuwen	Monitoring en evaluatie	p.m.

CONCEPT

4. Participatieproces

In Beijum zijn we in 2017 gestart met wijkvernieuwing en zijn gezamenlijk met bewoners, woningcorporaties, betrokken partijen met als titel 'Beijum Bruist een wijkvernieuwingsplan en uitvoeringsprogramma opgesteld. Via aparte bewonersbijeenkomsten, inloopbijeenkomsten, werkgroepen, stakeholders- en netwerkbijeenkomsten is geïnventariseerd wat belangrijke thema's en speerpunten zijn. Ook in de uitvoering wordt nauw samengewerkt met bewoners, corporaties en organisaties. Zo is onder andere gezamenlijk met de maatschappelijke organisaties gewerkt aan versterking van het netwerk 'Sterk Netwerk' en een sociale agenda opgesteld. Met als doel samenwerken aan een prachtwijk. Gezamenlijk met bewoners zijn diverse initiatieven gestart rondom het thema 'Meedoen'. Gezamenlijk met de scholen, kinderopvangorganisaties en WIJ Beijum is een plan opgesteld voor opgroeien in Kindvriendelijk Beijum. En gezamenlijk met bewoners zijn plannen gemaakt ter verbetering van een aantal 'heerden', zoals de straten in Beijum heten, en wordt gewerkt aan maatregelen die op korte termijn bijdragen aan het aantrekkelijker maken van de openbare ruimte. Daarnaast wordt gezamenlijk gewerkt aan de visiedocumenten voor de lange termijn gericht op een aantrekkelijke, gezonde veilige en duurzame wijk.

De lijn van het gezamenlijk met bewoners en partijen in de wijk van ontwikkelen van plannen willen we ook doorzetten in de planontwikkeling en uitvoering van de plannen voor de komende 10 jaar. Er is hier immers een goede basis gelegd voor de samenwerking en alle betrokken partijen zijn onmisbaar voor de verdere uitwerking en realisatie. Samen met de kinderen en jongeren, het onderwijs, ouders, de wijk, organisaties, gemeente, ondernemers en de regionale samenwerkingspartners werken we aan het programma voor een gezonde en kansrijke generatie. Ook de plannen voor de programma's van toekomst met perspectief en versterken sociale basis, levensloopbestendige wijk en aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk, werken we met alle betrokken partijen uit.

In Lewenborg is vooruitlopend op wijkvernieuwing vanaf 2017 gezamenlijk met scholen, kinderopvangorganisaties en bewonersorganisatie Golvend Lewenborg gewerkt aan een integraal pedagogisch wijkplan voor de periode 2019-2022 met als speerpunten een gezonde, kansrijke en veilige wijk. Dit plan wordt nu gezamenlijk met de betrokken partijen uitgevoerd. Ook zijn in de wijk diverse bewonersinitiatieven met ondersteuning van de gemeente gestart gericht op het verlichten van armoede en het vergroten van het perspectief zoals bijvoorbeeld de Oude Bieb. Ook hiervoor geldt dat we de verdere ontwikkeling en uitvoering van de plannen gezamenlijk doen met de bewoners en betrokken partijen in de wijk. In 2020 is op initiatief van de ondernemers van het winkelplein gestart met het uitwerken van een plan, gezamenlijk met de bewonersorganisaties Golvend Lewenborg, de Scheepsraad en WIJ Lewenborg, ter verbetering van het plein.

CONCEPT

5. Samenhang

Langs vijf programmalijnen werken we aan onze ambitie. Deze programmalijnen hangen nauw met elkaar samen; bij de nadere uitwerking van ons lokale programma worden koppelkansen optimaal benut en wordt de samenhang maximaal geborgd.

Er zal ook samenhang zijn met opgaven van andere gemeenten en het thematisch programmaplan. Ook hiervoor geldt dat we de verbinding zoeken en koppelkansen optimaal benutten. Dit doen we door bijvoorbeeld aan te haken bij de kadernotitie Werken aan Ontwikkeling en het gezamenlijk vormgeven van de verlengde schooldag op regionaal niveau met voldoende ruimte voor implementatie gericht op specifieke lokale kenmerken.

CONCEPT

6. Begroting op hoofdlijnen

Programmalijn	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Opmerking
1. Gezonde en kansrijke generatie	Kansrijke start	€ 1.500.000	€ 290.000	Gemeente, budget positief opgroeien en wijkvernieuwing Beijum '20,'21,'22
	Naschools programma / verlengde schooldag	€ 2.000.000	€ 325.000	
	Broedplaats talentontwikkeling en opleidingen op maat	€ 1.500.000	€ 75.000	Gebiedsgeld '20, '21, '22
Subtotaal		*€ 5.000.000*	*€ 690.000*	
2. Toekomst met perspectief	Coaching	€ 1.000.000	€ 390.000	Gemeente budget wijkvernieuwing '20, '21, '22
	Wijkbedrijf, Oude Bieb en Buddyacademie	€ 2.000.000	€ 320.000	
	Versterken digitale- en taalvaardigheden	€ 1.000.000		
	Versterken regelingen en uitbreiden voorzieningenwijzer	€ 500.000		
	Versterken samenwerking 3O's	€ 500.000		
Subtotaal		*€ 5.000.000*	*€ 710.000*	
3. Versterken sociale basis	Wijkbudget	€ 250.000	€ 75.000	Gebiedsgeld '20, '21, '22
	Inzet wijkondersteuner	€ 500.000	€ 150.000	Gemeente budget wijkvernieuwing '20, '21, '22
	Communicatie	€ 100.000	€ 30.000	
	Versterken functies accomodaties	€ 150.000	€ 40.000	
Subtotaal		*€ 1.000.000*	*€ 295.000*	
4. Levensloopbestendige wijk	Transformatie woningen	€ 3.000.000	p.m.	Bijdrage corporaties
	Studie nieuwbouw ouderenhuisvesting	€ 50.000	€ 25.000	Gemeente budget wijkvernieuwing Beijum '20, '21, '22
	Nieuwe woonzorgconcepten	€ 200.000	€ 120.000	
Subtotaal		*€ 3.250.000*	*€ 145.000*	
5. Aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk	Versterken openbaar groen en ruimtelijke structuur	€ 4.000.000	€ 1.525.000	Gemeente budget wijkvernieuwing Beijum
	Woningen toekomstbestendig Energietransitie	€ 2.000.000	€ 300.000	Gemeente budget energieprogramma, bijdrage corporaties. Bijdrage van Rijk voor energiecoaches
	Aantrekkelijke winkelpleinen	€ 4.500.000	€ 1.225.000	Gemeente budget wijkvernieuwing Beijum '20, '21, '22
Subtotaal		*€ 10.500.000*	*€ 3.050.000*	
Totaal		**€ 24.750.000**	**€ 4.890.000**	
Aanvraag vanuit NPG	**€24.750.000 - €4.890.000 =**	**€ 19.860.000**		

Uitvoering

In deze uitvoeringsparagraaf zijn per onderdeel van het lokale programmaplan de projecten ondergebracht. De projecten zijn hier kort beschreven. De volledige projectaanvragen inclusief begroting worden nog toegevoegd.

1. Uitvoeringsprogramma Versterking en Vernieuwing

Project	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Status
Vernieuwing Hart van Ten Boer	We koppelen de versterkingsopgave aan de herinrichting van het hart van Ten Boer. Dit gebied behelst de openbare ruimte aan de Blinkerdlaan, Ommelanderstraat, de Hamplaats, het woonzorgcentrum Bloemhof, het Koopmansplein en dorpsplein.	2.250.000	450.000	Toegekend
Dorpsvernieuwing Ten Post, Dorpshart	We realiseren samen met het dorp een centrale plek voor ontmoeting en activiteiten: een dorpshart. Hier zullen activiteiten en voorzieningen van de school, dorpshuis, twee kerken en de sportvereniging geclusterd worden.	3.800.000	2.134.350	Toegekend
Dorpsvernieuwing Ten Post, Nije Buurt	We gebruiken de versterkingsopgave als aanjager van de fysieke dorpsvernieuwingsoperatie. Er is sprake van grootschalige sloop-nieuwbouw in Ten Post. Met name in de Nije Buurt. We vernieuwing daar de hele openbare ruimte met aandacht voor natuur, klimaatadaptatie, verkeer en ruimte voor ontmoeting en bewegen.	4.950.000	-	Toegekend
Dorpsvernieuwing Ten Post, verduurzaming	Ten Post wil in 2025 energieneutraal zijn en de versterkingsoperatie als aanjager gebruiken. Door een subsidie voor verduurzaming beschikbaar te stellen voorkomen we tweedeling via de energierekening in het dorp.	2.000.000	p.m.	Toegekend
Dorpsvernieuwing Woltersum	In Woltersum heeft het dorp een vernieuwingsagenda opgesteld. Met deze aanvraag geven we daar uitvoering aan.	2.600.000	1.155.000.	Toegekend
Dorpsvernieuwing-Strategische Verwervingen	In de versterkingsoperatie doen zich kansen voor om als gemeente beter in positie te komen en koppelkansen te benutten door het aangaan van strategische verwervingen.	1.592.468	-	Toegekend
Emotionele en sociale ondersteuning	Samen met Rijk, regio en GGD is besloten om een integrale aanpak voor sociale en emotionele ondersteuning in het aardbevingsgebied te organiseren. De gemeente Groningen zet dit budget in voor een aardbevingscoach.	387.500	p.m.	Toegekend
Totaal		17.016.968	3.289.350	

2. Uitvoeringsprogramma Wijkvernieuwing Beijum – Lewenborg

Project	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Status
Kansrijke Start	Met de aanpak 'Kansrijke Start' geven we kwetsbare jonge ouders ondersteuning door onder andere de samenwerking in de keten (-9 maanden tot 4 jaar) te versterken.	1.210.000	290.000	Aangevraagd
Wijkbudget	Met het wijkbudget gaan we de inwoners van de Beijum en Lewenborg ondersteunen bij de initiatieven die zij aandragen en zorgen voor het verbinden van initiatieven.	175.000	75.000	Aangevraagd
Wijkondersteuner	We zetten in beide wijken een wijkondersteuner in om optimaal gebruik te maken van de burgerkracht in de wijken en de leefbaarheid te vergroten. De wijkondersteuner heeft zicht op de behoeftes van de wijk en sluit daar bij aan.	350.000	150.000	Aangevraagd
Coaching en Buddyacademie	Om mensen te ondersteunen zelf hun financiële en sociale problemen aan te pakken ontwikkelen we een coaching traject met inzet van buddy's (vrijwilligers) en	1.010.000	390.000	Aangevraagd

CONCEPT

	professionals. Zij leveren gezamenlijk maatwerk, zo intensief en zo lang als nodig met als doel dat mensen de regie op het eigen leven terug krijgen.			
Studie ouderenhuisvesting	We onderzoeken de mogelijkheden van nieuwbouw voor ouderen huisvesting nabij de pleinen West en Oost in Beijum, aan de randen van Beijum en in het Kardingegebied. We zetten in op aantrekkelijke woonvoorzieningen voor ouderen nabij voorzieningen voor sport en bewegen.	25.000	25.000	Aangevraagd
Totaal		2.770.000	930.000	

3. Projecten binnen hoofdlijnen

Project	Omschrijving	Middelen	Cofinanciering	Status
Inpassing van duurzame warmte uit zonthermie	WarmteStad wil ruim 10.000 woningen in het noordwesten van de stad van duurzame warmte voorzien. Daartoe zijn meerdere duurzame warmtebronnen nodig. WarmteStad wil naast restwarmte uit twee datacenters combineren met warmte uit het in ontwikkeling zijnde zonthermie project op het voormalig slibdepot op Zernike terrein. De zonthermische warmte wordt vooral in de zomermaanden geproduceerd terwijl woningen vooral in de winter warmte nodig hebben. Maximale benutting van de geproduceerde zonthermische warmte is zowel vanuit economisch als duurzaamheidsoogpunt nodig. Met een seizoensopslag voor warmte kan aan die voorwaarden worden voldaan. WarmteStad richt zich daarom op ontwikkeling en exploitatie van een seizoens opslagsysteem voor duurzame warmte. Daarin kan naast warmte uit zonthermie ook warmte uit andere duurzame warmtebronnen worden opgeslagen. De seizoensopslag maakt toekomstige combinaties mogelijk van verschillende warmtebronnen zoals aquathermie, riothermie of bijvoorbeeld de restwarmte uit electrolysers waarmee waterstof wordt geproduceerd. Met deze investering wordt er een tweede duurzame bron toegevoegd aan het warmtenet Noord-West en is er geen noodzaak om terug te vallen op biomassa voor de productie van duurzame warmte.	2.000.000		Aangevraagd

CONCEPT

Financiën

Financieel overzicht gemeente Groningen

Middelen NPG	
Middelen buiten trekkingsrecht (2018)	€ 1.530.000
Trekkingsrecht tot 2023	€ 40.500.000
Minimaal trekkingsrecht na 2023	€ 20.250.000
Totale budget gemeente Groningen	**€ 62.280.000**

De toedeling middelen bepaalt het trekkingsrecht van de gemeente Groningen tot 2023 op 40.5 miljoen euro met de garantie aanspraak te hebben op minimaal 50% van dit bedrag na 2023. Daarmee bedraagt het trekkingsrecht van de gemeente Groningen minimaal 60.75 miljoen euro. Omdat in 2018 en 2019 reeds is begonnen met de uitvoering van de eerste projecten heeft dit effecten op ons trekkingsrecht en de mogelijkheden daarbinnen. In 2018 is 1.53 miljoen euro gereserveerd voor leefbaarheidsprojecten in de voormalig gemeente Ten Boer. Dit bedrag is bestemd voor strategische verwervingen en valt buiten de toedeling middelen en wordt bij het lokale trekkingsrecht opgeteld. Daarmee bedraagt het budget in totaal minimaal 62.280.000 euro met een looptijd van 10 jaar.

Aan de hand van het totale budget vanuit het Nationaal Programma Groningen is een verdeling gemaakt in programma's. Zie hieronder de verdeling van de middelen per programma. N.B. Deze middelen zijn indicatief en gezien de opgaven en looptijd van het Nationaal Programma Groningen behouden we zowel tussen als binnen deze budgetten flexibiliteit.

Programma	Omschrijving	Middelen NPG
Versterking & Vernieuwing Ten Boer	Dorpsvernieuwing in voormalig gemeente Ten Boer	€ 30.000.000
Wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg	Integrale wijkvernieuwing met aandacht voor fysieke en sociale opgaven	€ 20.000.000
Projecten binnen hoofdlijnen	Budget voor projecten die bijdragen aan de doelen van het Nationaal Programma Groningen.	€ 10.000.000
Totaal		**€ 60.000.000**

Bestemde middelen

In de afgelopen jaren is afgerond 17,3 miljoen reeds bestemd. Dit betreft naast de programmakosten, projecten vanuit het programma versterken en vernieuwen Ten Boer. Zie hieronder welke middelen al bestemd zijn. Hierbij moet nog rekening gehouden worden met een BTW compensatie voor de kosten uit 2019. Hierdoor vallen die toegekende middelen in dit overzicht hoger uit dan nu weergegeven. De programmakosten zijn vrij te besteden gedurende de looptijd van het Nationaal Programma Groningen. De middelen voor de aardbevingscoach zijn onderdeel van een regionaal programma voor emotionele en sociale ondersteuning waar 50% cofinanciering van het Rijk in zit.

Totaal bestemd en beschikbaar NPG budget gemeente Groningen		
Totale budget gemeente Groningen		€ 62.280.000
Reeds bestemd in:	2018: Strategische verwervingen Ten Boer	€ 1.530.000
	2019: Eerste fase dorpsvernieuwing Ten Boer, Ten Post en Woltersum	€ 15.000.000
	2019: Emotionele en sociale ondersteuning (aardbevingscoach)	€ 387.500
	2020: Programmakosten	€ 400.000
Totaal bestemd		€ 17.317.500
Beschikbaar		€ 44.962.500

Hieronder is per programma uitgezet welke kosten er per programmalijn zijn en hoeveel middelen eventueel uit cofinanciering komen. De kosten minus de cofinanciering zijn de middelen die vanuit het Nationaal Programma Groningen benodigd zijn. In het voorgaande hoofdstuk is te lezen welke middelen zijn aangevraagd en toegekend vanuit het lokale trekkingsrecht.

CONCEPT

Te beginnen met het programma Versterken & Vernieuwen Ten Boer

Programmalijn	Omschrijving	Kosten	Middelen NPG	Cofinanciering
1. Vertrouwen in herstel	We richten een ondersteuningsfonds in voor speciale gevallen.	€ 1.000.000	€ 1.000.000	n.n.b.
2. Versterken sociale basis	Ieder dorp krijgt de beschikking over flexibel budget.	€ 2.000.000	€ 2.000.000	n.n.b.
3. Goed wonen voor iedereen	We investeren in levensloopbestendig maken van woningen, nieuwe woonvormen en onderzoeken financieringsmogelijkheden.	€ 2.500.000	€ 2.500.000	n.n.b.
4. Aantrekkelijke leefomgeving voor dorp en stad	Met revolverende middelen verzilveren kansen in de versterkingsoperatie en investeren in onder andere recreatieve infrastructuur	€ 7.500.000	€ 7.500.000	n.n.b.
5. Duurzaam en toekomstgericht	De dorpen van Ten Boer zijn ambitieus in de energietransitie. Met het Nationaal Programma Groningen ondersteunen we ze	€ 2.000.000	€ 2.000.000	n.n.b.
Subtotaal		**€ 15.000.000**	**€ 15.000.000**	**n.n.b.**
Reeds toekend			**€ 16.530.000**	
Totale NPG bijdrage			**€ 31.530.000**	

Vervolgens het programma Wijkvernieuwing Beijum-Lewenborg

Programmalijn	Omschrijving	Kosten	Middelen NPG	Cofinanciering
1. Gezonde en kansrijke generatie	We zetten o.a. in op het bieden van een kansrijke start en onderzoeken een verlengde schooldag	€ 5.000.000	€ 4.310.000	€ 690.000
2. Toekomst met perspectief	O.a. het uitbreiden van coachingstrajecten, versterken digitale- en taalvaardigheden ondersteunen Oude Bieb	€ 5.000.000	€ 4.290.000	€ 710.000
3. Versterken sociale basis	We stellen wijkbudgetten in en versterken de functies van accommodaties	€ 1.000.000	€ 705.000	€ 295.000
4. Levensloopbestendige wijk	We gaan o.a. woningen transformeren en onderzoeken nieuwe	€ 3.250.000	€ 3.105.000	€ 145.000
5. Aantrekkelijke, gezonde en veilige wijk	We versterken openbaar groen, maken aantrekkelijke winkelpleinen en versnellen de energietransitie	€ 10.500.000	€ 7.450.000	€ 3.050.000
Totaal		**€ 24.750.000**	**€ 19.860.000**	**€ 4.890.000**

De MEER-dorpen

Programmalijn	Omschrijving	Kosten	Middelen NPG	Cofinanciering
Kansen MEER-dorpen	We onderzoeken mogelijkheden om in samenhang met andere investeringen een plus te realiseren op het voorzieningenniveau in de MEER-dorpen	p.m.	p.m.	p.m.

En de overige projecten binnen de hoofdlijnen

Project	Omschrijving	Middelen NPG	Cofinanciering
Inpassing zonthermie Dorkwerd	Met de inpassing van het zonthermie project Dorkwerd wordt een tweede duurzame bron aan het warmtenet toegevoegd	€ 2.000.000	€ 7.600.000
Totaal		**€ 2.000.000**	**€ 7.600.000**
Beschikbaar budget		**€ 8.000.000**	

CONCEPT

Bijlagen

1. Projectaanvragen

CONCEPT